

# Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs: 800 fr. per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie: Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, Antwerpen

## Schadevergoeding wegens gemeenrecht (art. 1382 en vlg. van het B.W.B.) met of zonder inachtneming der wettelijke toekenning van sociale prestaties en vice-versa.

### Inleiding

1. Als uitgangspunt van onze studie harnemen we de samenvatting van het arrest van het Hof van Cassatie van 4 november 1968 dat in ditzelfde tijdschrift gepubliceerd werd <sup>(1)</sup>:

a) « Het overlevingspensioen, aan de weduwe van een werkmán verleend ten gevolge van het overlijden van haar echtgenoot, vindt zijn oorzaak in de overeenkomst tussen de getroffene en zijn werkgever en in de wet van 21 mei 1955 op het rust- en overlevingspensioen van de werklieden. Het heeft niet tot voorwerp de vergoeding van de schade die door het onopzettelijk doden van de werkmán veroorzaakt wordt.

b) Het recht van de weduwe op de vergoeding van het nadeel voortvloeiend uit het verlies van het deel van het loon van haar man dat haar persoonlijk ten goede kwam, vindt zijn oorzaak in de schuld van degene, die aansprakelijk is voor het doden van de genoemde echtgenoot, terwijl dezes dood slechts de gelegenheid is die het recht op het overlevingspensioen van de weduwe doet ontstaan, welk recht op een verschillende rechtsoorzaak berust en onafhankelijk is van het werkelijk geleden nadeel. Het doet niets terzake dat dit pensioen uitgekeerd wordt krachtens een recht dat de getroffene voordien bezat; dit recht is immers vreemd aan het misdrijf van derden en de daaruit voortvloeiende schade, zodat de dader van het misdrijf dit recht niet kan inroepen om het bedrag te doen verminderen van de schadevergoeding die hij aan de weduwe verschuldigd is. »

2. Dit arrest bevestigde slechts het beginsel vervat in de beslissing van hetzelfde Hof d.d. 26 februari 1968, eveneens verschenen in de kolommen van dit tijdschrift <sup>(2)</sup>: ook toen reeds werd het principe geponeerd volgens hetwelk het overlevingspensioen dat aan de weduwe wegens het overlijden van haar echtgenoot is toegekend, gegrond is op de *overeenkomst* die deze laatste aan zijn werkgever verbindt en op de *wetgeving* betreffende het rust- en overlevingspensioen (in casu van de mijnwerkers). Het zou niet de vergoeding van schade ten doel hebben en derhalve niet moeten worden afgetrokken van de bedragen die de weduwe kan bekomen ter *vergoeding*

van de *materiële schade*, veroorzaakt door het door de dader van het ongeval gepleegd *misdrijf* van doden door onvoorzichtigheid.

3. We kunnen niet anders dan deze arresten toejuichen en de toepassing van de basisidee aanbevelen op al de gevallen waar een blijvende arbeidsongeschiktheid, verminking of dood van een persoon veroorzaakt wordt door de fout van een derde, ook als het slachtoffer (of diens weduwe) tegelijkertijd aanspraak zou kunnen maken op een sociale zekerheids- of aanverwante prestatie wegens hetzelfde ongeval.

De rechter die de bepalingen nopens gemeenrecht en aquiliaanse aansprakelijkheid moet toepassen hoeft zich inderdaad niet te bekommeren om de voordelen van de sociale zekerheid of sociale bijstand welke eveneens wettelijk zouden toegekend worden; enkel als die wetten uitdrukkelijk een verbod, uitsluiting of beperking van vergoeding via het gemeenrecht zouden opleggen moet hij er wel acht op slaan en dan nog in beperkende zin.

4. Het komt trouwens m.i. de wetgever van de sociale aangelegenheden niet toe zich op te dringen in het domein van de foutaansprakelijkheid, en nog minder deze laatste te ondermijnen: ten hoogste kan de Staat of de sociale verzekeringsinstelling op aanvullende of provisionele wijze optreden, een minimumrecht waarborgen of het begrip « derde » beperken tot de personen die buiten de onderneming en de werkplaats staan. De sociale wetgever vereist ook meestal het bestaan van een arbeidsovereenkomst of reglementaire verhouding tussen werknemer en werkgever of de staat van of een bepaalde graad van gebrekkigheid.

Het is de taak niet van de sociale zekerheid en sociale voorzorg de werknemers en gebrekkigen of hun weduwe te beschermen tegen hun eigen opzet of zware fouten en evenmin tegen de fouten van derden, maar vooral hen te beveiligen tegen overmacht, slagen van het noodlot en normale lasten, doch dan van een uitzonderlijk hoog bedrag voor zichzelf of het onderhoud van hun gezin.

Mocht men aan deze klassieke opvatting in de rechtsorde tornen, zoals het reeds meer en meer in de morele orde dreigt het geval te worden (met schraping, « sub-

jectivering» of stil heenglijden over begrippen als gezag, kwaad, fout, schuld en boete), dan zal de maatschappij wellicht — een keur van idealisten niet te na gesproken — geleidelijk in een jungle ontaarden: in ieder geval zou de bekommernis om het leven, de gezondheid, gaafheid en veiligheid der medeburgers er onder lijden. Het profitaar en de luiheid zouden nieuwe stimulansen vinden. Als cumul overdreven geacht wordt komt het aan de wetgever in sociale zaken toe een uitsluitingsclausule te voorzien of de sociale prestatie te verminderen met het bedrag van de materiële schadevergoeding betaald door derden en niet andersom.

Het is niet omdat deze wetgever in dergelijke uitsluitings- of beperkingsbepalingen niet voorzag, dat de rechter welke de burgerlijke aansprakelijkheidsregeling moet toepassen zelf een correctie zou moeten aanbrengen aan de eigen specifieke, zeer oude, en principieel zeer volledig door de rechtspraak uitgewerkte regeling van de artikelen 1382 tot 1384 van het burgerlijk wetboek.

Wat is nu het eigene van die gemeenrechtelijke regeling?

Het is nuttig er even bij stil te staan en de kenmerken met enkele voorbeelden uit rechtspraak of rechtsleer te illustreren om het essentieel onderscheid met het sociaal recht in één of meerdere opzichten aan het licht te brengen.

### I. Kenmerken van het burgerrechtelijk verhaal.

#### 5. Bij de aquilische aansprakelijkheid gaat het

##### a) om het vergoeden van schade.

Welnu, schade is volgens Dekkers « elk vermogensverlies, elke gederfde winst, elke inkorting van de handelsbekwaamheid, elke aantasting der fysieke gaafheid, elke werkonekwaamheid » (Handboek van het burgerlijk recht, II, n° 224).

6. Trouwens alle werkelijke, zekere en actueel vaststaande schade komt in aanmerking en inzonderheid

7. 1° alle materiële schade in de ruimste zin van het woord: dit blijkt ook uit recente rechtspraak:

— eventueel wordt ze ex aequo et bono bepaald wegens meer krachtinspanningen die vereist zijn ten gevolge van een handicap (veroorzaakt door de fout van een derde) bij het uitoefenen van eenzelfde zelfstandig of loonarbeidersberoep (3);

— bij vergoeding wegens actueel loonverlies, wordt niet gelet op de loongrenzen die in de sociale zekerheid of arbeidsongevallenwet bestaan;

andersom, gaat het om een overlijden, dan wordt de schade voor de overlevende echtgenoot berekend op het gedeelte van het loon, waaruit de rechthebbende een persoonlijk voordeel haalt, d.w.z. de nettoinkomsten, waarvan nog een gedeelte dient afgetrokken te worden wegens eigen onderhoudskosten van het slachtoffer (4).

— Ze omvat o.a.:

— normaal te verwachten loonsverhoging en bestendige stijging van de index der kleinhandelsprijzen (desnoods ex aequo et bono in de schatting van de loonbasis) (4bis);

— weeldetaks van 18 t.h. voor de aankoop van een nieuwe wagen ter vervanging van een oude, volledig vernielde wagen;

— het ontnemen van de gelegenheid aan een eerste zitting van een examen deel te nemen of a fortiori het verlies van een gans schooljaar hoger of universitair onderwijs (7);

— geneeskundige verzorging, verblijf in verplegingsinstelling, orthopedische toestellen wegens het ongeval;

— hulp of uitgebreide hulp van derden in 't gezin, (die meer zal kosten dan zijn echtgenote voor eigen gebruik zouden nodig gehad hebben) en/of plaatsing der kinderen in internaat, voor de weduwnaar, met interesten vanaf de datum van het ongeval met dodelijke afloop — voor — zijn — echtgenote (8);

— vroegtijdige uitgave voor kerkhofvergunning, kelder en grafzerk, verplaatsingen en telefoons wegens overlijden der echtgenote op jeugdige leeftijd (8);

— beperking van de fysieke integriteit van de echtgenote « moeder-thuis », die niet meer of slechts met grotere moeite huishoudelijke arbeid zal kunnen verrichten. (9);

— pensioenverlies voor de echtgenoot indien en in mate dat het eventueel rustpensioenen van de buitenhuiswerkende echtgenote — slachtoffer van een dodelijk ongeval vóór haar pensioenleeftijd — groter zou geweest zijn dan haar eigen onderhoudskosten (10).

8. 2° de morele, ook extra-patrimoniale schade of smartegeld, genoemd.

Uit recente rechtspraak kan aangehaald worden:

— krenking van gevoelens wegens verlies van echtgenote (en a fortiori voor zwangere echtgenote) en kind en voor elk der overblijvende kinderen wegens gemis aan moederliefde (11);

— lichamelijke en morele pijn van het slachtoffer wegens blijvende arbeidsongeschiktheid (wordt vaak ex aequo et bono vergoed tezamen met materiële, schade — dus vermengde schade), besef van de lichamelijke handicap, zorgen en ongerustheid (12);

— verlies aan schoonheid en vermindering van huwelijkskansen (13);

— impotentia coeundi voor een mannelijk slachtoffer van 30 jaar op het ogenblik van de consolidatie, met 100 % invaliditeit en voor diens echtgenote van 33 jaar;

— verdriet en ongerustheid van de vrouw om het voortdurend zien lijden van de echtgenoot (voor 100 % gehandicapt) en het zich moeten ontfangen van vele vermakelijkheden (14).

Niettemin is het volgens de rechtspraak van o.a. het Hof van Beroep te Brussel dd. 12 juli 1957 en 8 oktober 1966 (15) slechts in zeer uitzonderlijke gevallen dat de rechtbank een vergoeding toekent voor de zedelijke schade berokkend aan de naastbestaanden van een overlevend slachtoffer. Dergelijke bijzonder droevige omstandigheid was nog, krachtens eerstvermeld arrest, de speciaal pijnlijke toestand voor de jeugdige vrouw van een slachtoffer van een verkeersongeval dat met echtgenote en kinderen in India woonde, te Leuven studeerde en aldaar een been verloor: wegens de grote afstand, het erge nieuws en de onmogelijkheid uit India over te komen werd de morele schade op 50.000 fr. geraamd.

9. b) veroorzaakt door de fout van een derde en in verhouding tot die fout (ook beide partijen, dader en slachtoffer, kunnen wederkerig een fout begaan hebben, waarvan de zwaarte, gelijk of ongelijkmatig kan zijn).

De lichtste fout volstaat om de verplichting tot schade-loosstelling van het slachtoffer (of weduwe en kinderen) in het leven te roepen: in lege aquilia, et culpa levissima venit!

Is er evenwel gedeeltelijk eigen schuld van het slachtoffer dan zal de vergoeding slechts evenredig zijn aan de zwaarte van de eigen fout van degene die het ongeval veroorzaakte (Cass. 19 dec. 1962, R. Wbl., 3/12/63, kol. 1235).

De beoordeling van het gedrag van de dader geschiedt naar het voorbeeld van de normale, doorsnee-ernstige, voorzichtige volwassen mens « de bonus paterfamilias ».

Als fouten gelden benevens niet-naleving van wettelijke voorschriften en misdrijven, o.a. onvoorzichtigheid in

het verkeer, onhandigheid, overschatting van eigen krachten, onverschoonbare onwetendheid nopens beroepsdeontologie, bedrog, misbruik van recht — ook inzake verbreking van arbeidsovereenkomst voor bedienden —, het inspannen van een roekeloos en tergend geding<sup>(16)</sup> (aldus het Hof v. Cass. o.a. in het arrest van 29 november 1962 - (17)), het verbreken van huwelijksbeloften in bedledigende omstandigheden voor de partner<sup>(18)</sup>.

10. Om het met het Hof van beroep van Brussel uit te drukken in een arrest van 12 november 1966<sup>(19)</sup>: «de fout zoals zij bij art. 1382 van het B.W.B. omschreven wordt, omvat niet alleen de door de wet verboden feiten, doch ook alle andere feiten, welke het geheel der omstandigheden in aanmerking genomen, als een gedragsdwaling kunnen beschouwd worden, dit is een daad of feit die niet zouden gesteld worden door een voorzichtig en bezonnen mens, bekommerd om de mogelijke nadelen die er voor derden zouden kunnen uit voortvloeien.»

11. c) *Oorzakelijk verband tussen fout en schade*: dit is aanwezig zodra het vaststaat dat zonder de fout, de schade zich niet zou hebben voorgedaan ongeacht of er nog andere fouten begaan werden die in oorzakelijk verband staan met de schade<sup>(20)</sup>, het toeval ook heeft medegespeeld en de schade ook buiten de fout had kunnen gebeuren<sup>(21)</sup>.

12. Of die schade nu een middellijk of onmiddellijk gevolg van de fout is, doet niets ter zake, als het maar een onvermijdelijk gevolg is<sup>(22)</sup>.

13. Toch zijn hier veel grensgevallen waarbij de rechtbanken niet steeds een eenvormige houding aannemen of het oorzakelijk verband of de fout verdelen derwijze dat slechts een gedeeltelijke schadevergoeding door de eerste dader van de fout of de nalatigheid verschuldigd is:

— het Hof v. Beroep van Brussel besliste bijv. op 7 januari 1967<sup>(23)</sup> dat personen die plaatsnemen in een voertuig bestuurd door een chauffeur die in staat van dronkenschap verkeert, een grote onvoorzichtigheid begaan en zelf moeten instaan voor een gedeelte van de schade die zij ten gevolge van een ongeval hebben opgelopen. Dit gedeelte werd vastgesteld op de helft;

— hetzelfde Hof had op 12 november 1966 beslist en besliste op 5 december 1968 in een ander geval opnieuw<sup>(24)</sup> dat de eigenaar van een auto die zijn voertuig, klaar om te rijden, naast de openbare weg onbewaakt laat staan met ongesloten deuren, terwijl de contactsleutel in een open handschoenkastje ligt en het contact trouwens zonder die sleutel kan worden aangezet een fout begaat in de zin van art. 1382 B.W.B.

Wanneer het voertuig in de beschreven toestand gestolen wordt en de dief een ongeval veroorzaakt, bestaat er een oorzakelijk verband tussen de fout van de eigenaar en de uit het ongeval voor derden voortvloeiende schade, niettegenstaande de inschakeling tussen beide van de tot het ontstaan van de schade eveneens noodzakelijke fouten van de dief.

In dit verband moge even verwezen worden naar art. 3, eerste lid, van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen (B. St. 15 juli 1956) waarbij bepaald wordt dat de verplichte verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor motorrijtuigen deze aansprakelijkheid moet dekken van de eigenaar, van iedere houder en van iedere bestuurder van het verzekerde voertuig, met uitzondering evenwel van de aansprakelijkheid van hen die zich door diefstal of geweldpleging de macht over het motorrijtuig hebben verschafft.

— de Rb. v. eerste aanleg van Luik vonniste op 18 oktober 1963<sup>(25)</sup> dat een slachtoffer van een ongeval geen

aanspraak kan maken op schadeloosstelling voor een lichaamstoestand welke het zelf kunstmatig in leven houdt door op onredelijke en ongerechtvaardigde wijze te weigeren een ongevaarlijke heelkundige bewerking te ondergaan waarbij geen enkel levensorgaan betrokken is en waardoor voor talrijke jaren veel leed en hinder zou weggenomen worden.

14. d) *bewijs*: het slachtoffer (of de naastbestaanden) moet(en) fout van de derde, eigen schade en de omvang ervan, evenals het oorzakelijk verband tussen fout en schade bewijzen. Wat niet steeds gemakkelijk is.

#### 15. *Besluit*:

Men kan zeggen dat de rechtspraak een systeem van schadeloosstelling wegens fout heeft uitgewerkt dat werkelijk alomvattend is wat de schade betreft: het slachtoffer en/of zijn — weduwe en kinderen worden — in verhouding tot de fout van de dader — en zonder zich te verrijken in alle mogelijke opzichten, als individu, als gezinshoofd, in fysisch, materieel en moreel opzicht vergoed. Dit laatste geschiedt praktisch, behoudens bij eerroof, beledigingen en laster, meestal wel in geld. Sommigen komt dit dan ook onmenselijk en materialistisch voor, omdat pijn, eenzaamheid en verdriet niet in franks of op schalen waardeerbaar zijn en op een heel ander vlak liggen dan loonverlies bijv.

Hiertegen kan niettemin aangevoerd worden dat hoe zwak ook deze vorm van schadeloosstelling is, en hoezeer hij ook misbruiken in de hand kan werken, hij beter is dan helemaal geen schadeloosstelling voor een nochtans zeer reële schade, welke de volle aandacht van de rechter en vooral van de bewerker van het delict of quasi-delict verdient. Dit sluit overigens geen troostwoorden en attenties uit.

16. Ook het opvoedend en preventief karakter van de regeling der burgerrechtelijke aansprakelijkheid kan niet genoeg onderstreept worden: zolang het begrip fout en de gevolgen ervan voor medeburgers centraal gesteld wordt — en niet vervangen door bijv. een systeem van vaststelling van feiten, objectieve ongevallen en risico's, onverantwoordelijkheid, nummering en vergoeding uitsluitend te baseren op vaste bedragen of percentages van loonschalen, kunnen we gerust zijn in het klimaat van voorzichtigheid, inspanning, zelftucht en wederzijdse eerbied dat onder de burgers heerst.

17. Dit wil niet zeggen dat er geen zwakke zijden aan de regeling zouden zijn: deze liggen vooral op het plan van de bewijsmoeilijkheden voor het slachtoffer of naastbestaanden en op het plan van de insolventie van de derde. Wegens de verplichte aansprakelijkheidsverzekering voor motorrijtuigen, de toename van de vrijwillige verzekering op andere domeinen (familiale polissen bijv.), en het groeiend aantal gegoede personen in ons land wordt dit laatste bezwaar meer en meer ondervangen.

18. P.S. Dezelfde idee van foutaansprakelijkheid — of wederlegbaar of onwederlegbaar vermoeden van fout — treft men eveneens in mindere of meerdere mate aan in de bij artikel 1384 tot en met 1386 bepaalde gevallen zoals

— de verantwoordelijkheid van vader (en moeder na het overlijden) voor de schade veroorzaakt aan derden door hun minderjarige kinderen die bij hen inwonen; (vermoeden van slechte opvoeding en/of gebrekkig toezicht)

— aansprakelijkheid van meesters en aanstellers voor de schade door hun dienstboden en aangestelden veroorzaakt in de bediening waarvoor zij die gebruikt hebben (vermoeden van slechte keus);

— aansprakelijkheid van de eigenaar voor de schade veroorzaakt door de instorting van een gebouw, wanneer deze het gevolg is van een verzuim in het onderhoud of van een gebrek in de bouw (vermoeden van eigen verzuim of slechte keuze van of slecht toezicht op tussenverantwoordelijken, zoals huurders, vruchtgebruikers, architecten);

— aansprakelijkheid van de eigenaar of gebruiker van een dier voor de schade die het aanricht hetzij het onder zijn bewaking is of ontsnapt is (vermoeden van nalatigheid in toezicht).

Het begrip fout leunt trouwens nauw aan bij de basis-idee van het strafrecht en vervolmaakt het vaak of vult het aan.

19. II. *Kenmerken van het sociaalrechtelijk verhaal en verhouding tussen beide.*

A. *Overlevingspensioen der weduwen van werknemers.*

Op dit ogenblik wordt dit zowel voor hoofd- en handarbeiders, mijnwerkers en zeelieden ter koopvaardij beheerst door het koninklijk besluit nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers (B.S. 27 oktober 1967). We beperken ons tot enkele grote beginselen.

20. 1° De *basisvoorwaarde* om onder het stelsel dezer regeling te vallen is weduwe te zijn van een werknemer die in België te werk gesteld is (was) ter uitvoering van enige arbeidsovereenkomst (art. 1, 1° en 2°).

21. Het is in de regel een prestatie van de sociale zekerheid.

22. 2° *Gelegenheid*: het recht ontstaat onmiddellijk naar aanleiding van het overlijden van de werknemer en de eerste dag na de maand volgend op die tijdens welke dit afsterven zich voordeed voor zover de weduwe reeds 45 jaar was, of zij enige of meerdere kinderen opvoedt voor dewelke zij gerechtigd is kinderbijslag te ontvangen. (art. 16, § 1).

De weduwe moet bovendien bij het overlijden van haar echtgenoot ten minste één jaar met hem gehuwd zijn, tenzij uit het huwelijk een kind geboren werd, het overlijden aan een ongeval, overkomen na de huwelijksdatum, te wijten is of bij het overlijden een kind ten laste was waarvoor de weduwe of haar echtgenoot kinderbijslag ontving.

23. 3° *Basis van berekening*: a) is 80 t.h. van het bedrag van het rustpensioen dat aan de echtgenoot zou toegekend geweest zijn, indien de echtgenoot voor de ingangsdatum van zijn rustpensioen overleden is (art. 18, § 1).

b) is 80 t.h. van het bedrag van het aan de echtgenoot toegekend rustpensioen, indien deze na de ingangsdatum van zijn rustpensioen overleden is en dit laatste voor de eerste maal ten vroegste is ingegaan op 1 januari 1968 (art. 18 § 2).

24. 4° *Samenloop met vergoedingen uit het gemeen recht*:

uitsluitings- of beperkingsbepalingen tot ontzegging of vermindering van het bedrag van het overlevingspensioen wegens gelijktijdig genot voor de gerechtigde weduwe van vergoedingen ten laste van derden die opzettelijk of onopzettelijk (doch op foutieve wijze) de dood van haar echtgenoot zouden veroorzaakt hebben, zijn niet voorhanden.

25. Noch in artikel 20, laatste lid, dat wel van de vermindering van het overlevingspensioen gewaagt, indien de weduwe een rente of toelage geniet wegens een ar-

beidsongeval of een beroepsziekte in hoofde van haar echtgenoot, noch in het Verslag aan de Koning dat het koninklijk besluit, nr. 50 voorafgaat, noch in het koninklijk besluit van 21 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers (26) is er ergens van verresprake van een niettoekenning of verminderde toekenning van het overlevingspensioen wegens zoëvenvermelde oorzaak.

26. Er is meer: er is zelfs in geen principiële uitsluiting voorzien wat opzettelijke doding van de echtgenoot door de echtgenote betreft (moord).

Dit is wel het geval voor de uit de echt gescheiden echtgenote die zou veroordeeld zijn om haar man naar het leven te hebben gestaan (art. 8, tweede lid, 1° van voormeld kon. besluit van 21 december 1967).

Ook worden de rust- en overlevingspensioenen geschorst voor de duur van de opsluiting t.a.v. de gerechtigden die in de gevangnissen zijn opgesloten of de gerechtigden die in gestichten tot bescherming van de maatschappij of in bedelaarskolonies zijn opgenomen. Het kan nochtans worden behouden zolang zij geen ononderbroken opsluiting van 12 maanden hebben ondergaan (26).

#### 27. 5° *Besluit*:

Daar het om sociaal recht gaat dienen m.i. alle uitsluitingsbepalingen eng geïnterpreteerd te worden.

Welnu, in casu ontbreekt zelfs om 't even welke uitsluitings- of beperkingsbepaling wegens samenloop met gemeenrechtelijke vergoeding. Evenmin wordt het burgerlijk recht uitgeschakeld bij aquilische aansprakelijkheid.

Ook zal men noteren dat het Hof van Cassatie op 26 februari 1968 en 4 november 1968 zeer juist heeft vastgesteld dat de basis van het recht op overlevingspensioen de speciale pensioenwet is. Deze is op haar beurt gebaseerd op de algemene vereiste of oorzaak van arbeidsovereenkomst tussen de inmiddels overleden werknemer en de werkgever, de verdiende of forfaitaire lonen, verrichte storting aan de R.M.Z. en op de onmiddellijke vereiste of aanleiding van overlijden (28). Er wordt zelfs geen schijn van onderzoek naar lichte, zware of opzettelijke fout van derden — met of zonder inbegrip van de echtgenote — gevegd.

28. Evenmin wordt een exacte dekking en berekening der individuele en familiale materiële schade — al of niet in verhouding tot de fout van een derde en eventueel ex æquo et bono — nagestreefd zelfs niet indien men er het vakantiegeld (29), de steenkolenbedeling (weduwe van overleden mijnwerker) evenals (30) de begrafenisuitkering uit de ziekte- en invaliditeitsverzekering en de wezenbijslag (verhoogde kinderbijslag) uit de kinderbijslagregeling zou bij betrekken. A fortiori is er geen sprake van smartegeld.

Juridisch staan we hier voor twee totaal verschillende regelingen met verschillende doeleinden, uiteenlopend voorwerp en onderling afwijkende oorzaak.

De volledige samenloop is dan ook de enige oplossing op dit ogenblik.

29. Is er dan geen verrijking zonder oorzaak ten gunste van de overlevende echtgenote?

M.i. helemaal niet: in beide gevallen, langs de burgerlijke én de sociaal-rechtelijke zijde, steunt de vermogenverschuiving op de wet.

Kijkt men verder dan dit formeel criterium dan kan men uit voorgaande beschouwingen nog afleiden dat er in beide opzichten een juridische rechtvaardiging voor de verrijking bestaat.

30. Dit beduidt niet dat deze toestand zo moet blijven. Wel dat de lege ferenda eventuele correcties eerder langs de zijde der sociale wetgeving dan langs die der fout-wetgeving of -rechtspraak moeten aangebracht worden.

31. B. *Verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering in 't algemeen.*

#### 1° Teksten :

Artikel 70, § 2, eerste en tweede lid, van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering — (B.S. 1. 2. — 11.1963) luidt als volgt :

« De in deze wet bedoelde prestaties worden slechts toegekend onder de door de Koning te bepalen voorwaarden als de schade waarvoor om die prestaties wordt verzocht door het gemeen recht of door een andere wetgeving is gedekt.

In die gevallen worden de verzekeringsprestaties niet samen genomen met de schadeloosstelling voortvloeiende uit de andere wetgeving ; ze zijn ten laste van de verzekering in zoverre voor de door de wetgeving gedekte schade niet werkelijk schadeloosstelling is verleend.

In al de gevallen moet de rechthebbende sommen ontvangen welke ten minste gelijk zijn aan het bedrag van de verzekeringsprestaties.

De verzekeringsinstelling treedt rechtens in de plaats van de rechthebbende. De overeenkomst tot stand gekomen tussen degene die schadeloosstelling verschuldigd is en de rechthebbende, kan niet tegen de verzekeringsinstelling worden aangevoerd zonder haar instemming ».

32. In artikel 241 van het koninklijk besluit van 4 november 1963 tot uitvoering van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering (31) wordt dan de toekenning van bedoelde prestaties (geneeskundige verstrekkingen of uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid en loonverlies of uitkering wegens begrafeniskosten) afhankelijk gesteld van bepaalde mededelingen aan de verzekeringsinstelling : inzonderheid nopens de mogelijkheid tot dekking der schade door het gemeen recht, de omstandigheden en gerechtelijke informaties betreffende het ongeval en de ingestelde procedure of onderhandelingen met de derde en diens verzekeringsmaatschappij. Dit alles om de verzekeringsinstelling — dit wil zeggen de gekozen gemachtigde landsbond van erkende ziekenfondsen of de Hulpkas voor ziekte- en invaliditeitsverzekering — in staat te stellen het recht van in-de-plaatsstelling uit te oefenen.

33. Terloops weze aangestipt dat de verzekeringsinstelling over een eigen, rechtstreekse vordering tot terugvordering van de aan de aangesloten rechthebbende verleende prestaties, beschikt tegenover het gemeenschappelijk waarborgfonds bedoeld bij artikel 15 van de reeds aangehaalde wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, wanneer de schade waarvoor de prestaties werden verleend, veroorzaakt is door een motorrijtuig dat niet geïdentificeerd is, dat gestolen werd of waarvan de burgerrechtelijke aansprakelijkheid niet gedekt is overeenkomstig de bepalingen van die wet (art. 70, § 2, derde lid v.d. wet van 9-8-63 ingevoegd bij de wet van 8-4-65 ; B.S. 20-5-64 ; en gewijzigd bij de wet van 27 juni 1969, B.S. 5 juli 1969).

#### 34. 2° Verhouding tot het gemeen recht.

Hier bestaan op het eerste gezicht en theoretisch geen moeilijkheden :

de wetgever gaat uit van de idee dat bij fout van een

derde welke de dood of de arbeidsongeschiktheid (met loonverlies) van een gerechtigde, of kwetsuren met noodzaak tot verblijf in een verplegingsinstelling, arts- of specialistenonderzoek of dgl. van een rechthebbende heeft teweeggebracht, de verzekeringsinstelling principieel niet heeft te vergoeden. Dit is trouwens een o.i. zeer juiste opvatting welke we in de inleiding van dit exposé volledig onderschreven hebben.

35. De ziekte- en invaliditeitsverzekering — welke deel uitmaakt van de sociale zekerheid der arbeiders en inmiddels in sommige takken is uitgegroeid tot een verzekering voor gans de bevolking (evenwel niet op het stuk van de uitkeringsverzekering) — zal niettemin kunnen betalen aan de verzekerde tot het beloop van de verzekeringsprestaties voor zover het mogelijk gemaakt wordt door in-de-plaatsstelling op te treden tegen de verantwoorde lijke derde :

— indien de derde hoewel in fout bevonden, niet werkelijk betaalt of minder dan de gewaarborgde prestaties (onvermogen) ;

— indien de derde door vonnis of minnelijke schikking gedwongen is minder te betalen dan het bedrag der verzekeringsprestaties ;

— voorlopig, in afwachting van een definitief vonnis of minnelijke schikking loco de derde en onder voorbehoud van terugvordering dezer sommen door de verzekeringsinstelling vanwege de derde, diens verzekeringsmaatschappij of het gemeenschappelijk waarborgfonds inzake motorrijtuigen.

36. Niettemin zijn in de praktijk heel wat misbruiken te vrezen in uiteenlopende zin :

a) bij gedeelde aansprakelijkheid en vooral bij overwegende fout van het slachtoffer-rechthebbende zelf en slechts beperkte graad van fout van de derde zal de gerechtigde wellicht de aanvulling tot het gewaarborgd minimum van 60 t.h. of 40 t.h. van het gederfde loon, berekend over een refertetijdvak (principieel het loon over het kalenderkwartaal voor dat waarin de arbeidsongeschiktheid is opgetreden) (32) van zijn verzekeringsinstelling bekomen. Hierdoor wordt hij in zekere mate onrechtstreeks beloond voor zijn fout en wordt enigszins afbreuk gedaan aan de doeltreffendheid en opvoedkundige waarde van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid

37. Niettemin zal de verzekeringsinstelling in sommige gevallen toch de aanvulling der vergoeding kunnen weigeren in toepassing van art. 70 § 3 b) der aangehaalde wet van 9-8-1963 :

« In afwijking van § 2, wordt de toekenning van de in deze wet bedoelde prestaties ontegd : /.../

b) in de gevallen van schade voortvloeiende uit een door de rechthebbende gepleegde zware fout ».

38. Dit begrip « zware fout » (33) is in meerdere beslissingen van de Commissie van beroep ter beslechting van geschillen inzake de verplichte verzekering tegen ziekten en invaliditeit — en o.a. in de beslissingen van 20 januari 1967 (34), 16 februari 1967 (35), 12 september 1967 en 23 juni 1969 (eerste Nederl. kamer) — geïnterpreteerd geworden in de zin van artikel 16 van de wet van 11 juni 1874 inzake privé-verzekering tot ontlasting van de verzekeraar jegens de verzekerde van de last der schade : dat de rechter souverain oordeelt over het bestaan van een zware fout.

Het is volgens deze beslissingen — en een arrest van het Hof van Cassatie van 14 juni 1968 (36) nopens art. 16 van de verzekeringswet van 1884 beslist ongeveer in dezelfde zin — de schuld die met een opzettelijk feit kan gelijkgesteld worden, het zich blootstellen aan een uitzonderlijk gevaar, waarvan de verzekerde zich bewust was of had

moeten zijn dat het een ernstige, overdreven verzwarende van het gedekte risico medebracht.

39. Zeer letterlijk genomen — en toegegeven weze dat dit alles vrij academisch klinkt — kan evenwel de toekenning van prestaties niet ontzegd worden indien het om een lichte of middelmatige fout ging waarvan het aandeel voor de derde, veroorzaker der schade en zelf ongedeerd op bijv. 10 t.h. werd vastgesteld en het aandeel voor het slachtoffer op 90 t.h.

40. b) de schadevergoeding in gemeenrecht wordt soms ex aequo bono op een vast bedrag bepaald hetzij afzonderlijk voor materiële en morele schade hetzij voor vermengde materiële en morele schade.

Krachtens art. 70 § 2 van de wet op de ziekteverzekering mogen de verzekeringsprestaties niet samen genoten worden met « de » « schadeloosstelling » uit het gemeenrecht, met dien verstande evenwel dat de rechthebbende alleszins ten minste sommen moet ontvangen welke gelijk zijn aan het bedrag der verzekeringsprestaties.

41. Hoewel dit m.i. zo niet bedoeld werd door de wetgever en gesteld dat men over het bezwaar vermeld sub a) zou heenstappen, dan zou een rechthebbende die wegens een vonnis, in dagvergoeding omgerekend, vanwege de derde verantwoordelijke, sommen ontving wegens materiële schade, die geringer zijn dan 60 t.h. of 40 t.h. van het gederfde begrensde loon maar die in het totaal sommen ontving welke hoger liggen dan dit bedrag, op geen enkele tegemoetkoming van het ziekenfonds kunnen rekenen.

42. De vergelijking wordt nog moeilijker indien de derde veroordeeld is tot betaling van een vast bedrag wegens materiële en morele schade en zonder dat uit de bewoordingen van het vonnis kan afgeleid worden welk het respectievelijk aandeel is bestemd voor het herstel der materiële schade eensdeels en der morele schade anderdeels.

43. c) De rechter van gemeenrecht laat vaak een vergoeding in kapitaal betalen, een enorm bedrag in één enkele maal, met inachtneming van de ernst der kwaal, de vermoedelijke levensduur van het slachtoffer, de gederfde inkomsten over deze periode voor 100 t.h. en zonder grens voor de materiële schade alleen (eventueel aangevuld of vermengd met het smartegeld). In sommige gevallen zal dit trouwens door het slachtoffer eerder opgebruikt zijn dan de duur waarvoor het bestemd is.

Wat zal de verzekeringsinstelling (ziekenfonds) doen bij latere heropflakkingen van dezelfde kwaal of kwetsuur, na gehele of gedeeltelijke en beperkte of volledige arbeids-hervatting?

44. C *Verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering der zeelieden ter koopvaardij.*

#### 1° Teksten

Artikel 114 van het kon. besluit van 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordering van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden onder Belgische vlag (B.S. 31 jan. 1938), gewijzigd bij het K.B. van 7 januari 1958 (B.S. 22 jan. 1958) luidt als volgt:

« De bij dit besluit bepaalde verstrekkingen worden niet toegekend wanneer de verzekerde of het gezinslid zich opzettelijk ziek heeft gemaakt, verwond heeft of zich heeft laten verwonden.

Hetzelfde geldt wanneer de schade waarvoor verstrekkingen worden aangevraagd, haar oorsprong vindt:

.....

7° in gelijk welk feit dat de burgerlijke aansprakelijkheid van een derde meebrengt; evenwel is deze bepaling

slechts toepasselijk wat betreft het gedeelte van de schade dat door de aansprakelijke derde of door een in de plaats van de aansprakelijke derde tredende instelling moet hersteld worden (37).

45. Artikel 115 luidt als volgt:

« Art. 115 - De verzekerde of het lid van zijn gezin, slachtoffer van een ongeval dat door een bijzondere wetgeving wordt gedekt, of van enig ander ongeval dat de burgerlijke aansprakelijkheid van een derde medebrengt, wiens recht op schadeherstelling wordt betwist, kan verstrekkingen als bedoeld in dit besluit ontvangen onder voorbehoud van terugvordering, hetzij ten laste van de verzekerde zelf, hetzij van hem die tot herstel gehouden is, mits de verzekerde:

1° (K.B. 15 mei 1960 - aangifte deed van het ongeval bij de adviserende geneesheer van de Kas);

2° in de bij reglement bepaalde voorwaarden bewijst dat hij de vereiste vordering heeft ingesteld ten einde zijn recht op schadevergoeding overeenkomstig vorenvermelde wettelijke bepalingen te doen erkennen.

Wordt de eis tot terugvordering afgewezen, dan zijn de toegekende verstrekkingen definitief ten laste van de Kas.

Tussen degene, die herstel verschuldigd is en de gerechtigde mag geen minnelijke schikking worden getroffen tenzij de Kas door de gerechtigde bij een ter post aangekend schrijven daarvan in kennis gesteld, er zich, binnen de dertig dagen na afgifte v.h. aangetekend schrijven niet tegen verzet ».

#### 46. 2° Korte bespreking:

dezelfde vaststellingen en opmerkingen gelden hier als nopens het algemeen stelsel der verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, hoofdzakelijk onder dit voorbehoud:

47. a) er wordt uitdrukkelijk gesteld dat het bij gedeeltelijke aansprakelijkheid van een derde (of de in diens plaats tredende verzekeringsmaatschappij) is dat het ziekenfonds in casu de Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden onder B. Vlag, voor het overige gedeelte bijpast tot het bedrag van de verstrekkingen der ziekte- en invaliditeitsregeling der zeelieden;

48 b) het geval van insolventie van de derde wordt niet onder ogen genomen;

49 c) de zware fout van de rechthebbende zelf als oorzaak van de schade wordt niet als criterium tot weigering der geneeskundige verstrekkingen en uitkeringen aangehouden, wel het opzet, en bovendien een reeks van concrete feiten en veroordelingen in art. 114 vermeld (zoëven niet aangehaald), zoals

— verkeersongeval waarvoor de door schade getroffen definitief veroordeeld werd tot ten minste twee maand gevangenisstraf;

— dronken toestand;

— vechtpartij waarvoor het slachtoffer een definitieve veroordeling tot een criminele of correctionele straf heeft opgelopen.

50. D. *Tegemoetkomingen aan gebrekkigen en verminkten.*

#### 1° Enkele basisteksten en beginselen

Krachtens artikelen 1 en 4 van de wetten betreffende de gebrekkigen en verminkten gecoördineerd 3 februari 1961, mogen bijzondere tegemoetkomingen verleend worden aan de gebrekkigen, de verminkten, de blinden, de doven en de stommen die aan de volgende vereisten voldoen:

- Belg zijn en in België gedomicilieerd ;
- ten minste 14 jaar en ten hoogste 65 jaar oud zijn ;
- door een *blijvende* arbeidsongeschiktheid van ten minste 30 t.h. aangetast zijn ;
- *behoef*ig zijn.

51. Het gaat hier om een bijstandswetgeving, een gift van de Staat buiten elk privé- of sociaal verzekeringsstelsel om, waarvan het bedrag stijgt volgens de graad van ongeschiktheid boven de 29 t.h. en de burgerlijke stand.

52. Artikel 2 luidt dan :

« Kunnen geen aanspraak maken op het voordeel van de in artikel 1 bedoelde tegemoetkomingen :

1° de personen die wegens hun lichaamsgebrek :

.....

c) een vergoeding genieten hun toegekend overeenkomstig de artikelen 1382 en vlg., onder voorbehoud van wat in artikel 7 bepaald is ;

2° de personen, gebrekkig, verminkt of kreupel geworden, hetzij *vrijwillig*, hetzij ingevolge een *vrijwillig misdrijf* tengevolge waarvan zij tot een *criminele straf* of tot een *correctionele gevangenisstraf* werden veroordeeld ».

53. Blijkbaar is « *vrijwillig* » hier in de zin van « *opzettelijk* » genomen.

54. Artikel 7, derde lid, sluit als volgt aan op artikel 2, 1° c) :

« Ingeval de aanzoeker een vergoeding geniet, verleend overeenkomstig de artikelen 1382 en vlg. van het burgerlijk wetboek, wordt het bedrag van de tegemoetkoming dat berekend werd, zoals hoger gezegd, tot het passend bedrag ingekort volgens de bij koninklijk besluit bepaalde regeling ».

55. In de artikelen 27 tot 31 van het koninklijk besluit van 30 september 1968 houdende het algemeen reglement betreffende de tegemoetkomingen aan gebrekkigen en verminkten <sup>(38)</sup> tenslotte worden de regelen aangegeven om de aftrek van de vergoeding van gemeenrecht te omschrijven, vast te stellen of te ramen en te bewijzen.

56. Zo wordt het jaarlijks bedrag van de bijzondere tegemoetkoming verminderd :

— ofwel met het bedrag van de *lijfrente* die aan de aanvrager wordt toegekend ter vergoeding van de blijvende arbeidsongeschiktheid die uit zijn ongeval voortvloeit ;

— ofwel, indien de vergoeding van de derde hem in de vorm van kapitaal wordt toegekend, met het bedrag van de *hypothetische lijfrente*, geraamd, na afhouding van een bedrag gelijk aan 20 t.h., op grondslag van een bepaalde tabel (volgens de leeftijd op het ogenblik van het ongeval) en een rentevoet van 4 pct.

57. De omzetting in hypothetische lijfrente geschiedt op grondslag van 70 t.h. van het kapitaal dat bij toepassing van het gemeenrecht bij vonnis of schikking werd toegekend, zonder dat het gedeelte bestemd voor de vergoeding der blijvende arbeidsongeschiktheid nader zou zijn bepaald.

58. Tenslotte wordt de vermindering van de bijzondere tegemoetkoming — het weze met het bedrag van de lijfrente, het weze met het bedrag der geraamde hypothetische lijfrente —, toegepast op de tegemoetkoming die overeenstemt met de graad van blijvende arbeidsongeschiktheid vastgesteld in verhouding tot de aansprakelijkheid van derden :

59. a) dus bij wederkerige verantwoordelijkheid voor 50 t.h. van de derde en het slachtoffer van het ongeval,

dat gebrekkig werd en door de burgerlijke rechtbank 100 t.h. blijvend arbeidsongeschikt erkend, volgens de criteria van gemeen recht (practisch meestal : de Belgische schaal der Invaliditeiten), wordt de vermindering slechts toegepast op de bijzondere tegemoetkoming die beantwoordt aan 100 t.h. arbeidsongeschiktheid : 1/2 verantwoordelijkheid van de derde = 50 t.h. arbeidsongeschiktheid volgens de criteria der gebrekkigen en verminkten (medische handleiding) ; de bijzondere tegemoetkoming voor de overige graden blijvende arbeidsongeschiktheid wordt in elk geval toegekend zonder enige vermindering : dit kan de tegemoetkoming voor 50 t.h. arbeidsongeschiktheid of min of meer zijn al naar gelang van het totaal resultaat van de medische expertise verricht door de dienst voor gebrekkigen en verminkten van het Ministerie van Sociale Voorzorg volgens de medische handleiding ;

b) bij volledige en uitsluitende verantwoordelijkheid van de derde voor een gebrekkigheid van 40 t.h. (in de zin van de aqulische aansprakelijkheid) zal de vermindering toegepast worden op de volledige bijzondere tegemoetkoming wegens een blijvende arbeidsongeschiktheid van 40 t.h. ; er blijft dus geen geïmmuniseerd gedeelte over.

#### 60. 2° *Bespreking* :

zeer terecht wordt principieel de speciale sociale wet uitgesloten bij toepassing van de vergoeding door derden.

61. Ook wordt klaar het onderscheid gemaakt tussen vergoeding in gemeen recht wegens blijvende arbeidsongeschiktheid eensdeels en morele schade anderdeels.

62. Het zijn de speciale tegemoetkomingen die verminderd worden met de waarde in lijfrente (of een duidelijke raming in waarde der lijfrente) verschuldigd voor de blijvende arbeidsongeschiktheid door de derde verantwoordelijke en niet omgekeerd.

63. Bovendien zijn hier wel speciale maatregelen getroffen om feitelijke misbruiken te voorkomen bij veroordeling van de derde tot betaling in kapitaal of tot één globale som wegens vermengde schade (cfr. supra, B Verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering in 't algemeen, 2° b, en c).

64. De enige overdrijving waarvan misschien kan gewaagd worden is de toekenning van bijzondere tegemoetkomingen (of gedeelten ervan) zelfs als de gebrekkigheid of verminking te wijten is aan de zware fout van het slachtoffer zelf (zonder opzet om een vrijwillig misdrijf met veroordeling tot correctionele gevangenisstraf of criminele straf te vormen), of aan de zware (hoge) graad (percentage) van de (zelfs lichte) fout van het slachtoffer zelf, wanneer er derden bij betrokken waren, die gedeeltelijk aansprakelijk zijn voor het ongeval.

65. Het weze herhaald dat de wetgeving op de tegemoetkomingen aan gebrekkigen en verminkten geen verzekeringssysteem inhoudt met premie — of bijdragebetaling —, zelfs geen systeem van sociale verzekeringen : op het eerste gezicht zou men dus dubbel streng mogen zijn, maar anderdeels is de toestand van gebrekkigheid (ongeacht de oorzaak), blindheid, doofheid, kreupelheid enz. zo weinig benijdenswaardig — dat mildheid niet noodzakelijk uit den boze hoeft te zijn, vooral t.o.v. behoeftige middelmatige of zwaar-gehandicapte jeugd en volwassenen (waar het hier toch om gaat).

De wetgever voorziet trouwens in strengere sancties dan in de meeste andere sociale regelingen, bij latere onbehoorlijke levenswandel van de gebrekkige ; de te-



gemoetkomsten worden niet of niet verder uitbetaald aan de personen die zich gewoonlijk aan bedelarij, spel of drank overleveren en aan dezen wier wangedrag algemeen bekend is (art. 3, 1° der geordende wetten).

Blijft er in uitzonderlijke gevallen ongetwijfeld een probleem van ondermijning der burgerlijke wet, dan moet de draagwijdte en betekenis ervan niet overschat worden.

66. *E. Schadeloosstelling wegens arbeidsongevallen en ongevallen op de weg van en naar het werk.*

1° *Teksten :*

Artikel 20 van de wetten betreffende de vergoeding der schade voortvloeiende uit de arbeidsongevallen, geordend bij koninklijk besluit van 28 september 1931 (B.S. van 30 oktober 1931) luidt als volgt :

«De bij deze wet bepaalde vergoedingen zijn niet verschuldigd wanneer het ongeval door de getroffen *opzettelijk* is teweeggebracht.

Geen vergoeding is verschuldigd aan degene der rechtverkrijgenden die het ongeval opzettelijk heeft veroorzaakt.»

67. Vooral artikel 19 is evenwel van belang voor deze studie :

«Er wordt hoegenaamd niet afgeweken van de algemene regelen betreffende de burgerlijke aansprakelijkheid, wanneer het ongeval *opzettelijk* is teweeggebracht door het hoofd van de onderneming.

Met uitzondering van dit geval, geeft de schade, voortvloeiende uit arbeidsongevallen, ten laste van het hoofd der onderneming en ten voordele van de getroffene of zijn rechtverkrijgende enkel en alleen recht op de bij deze wet vastgestelde vergoedingen.

(wet van 11 juni 1964 — Enig artikel — Onverminderd de rechtsvordering voortvloeiende uit deze wet, behouden de getroffene en de rechtverkrijgenden het recht om tegen de personen, verantwoordelijk voor het ongeval, vergoeding voor de veroorzaakte schade te eisen overeenkomstig de regels van het gemeenrecht. Van dit recht mag echter tegen het ondernemingshoofd of diens arbeiders en aangestelden slechts gebruik gemaakt worden indien het ongeval zich op weg naar of van het werk heeft voorgedaan.

De schadevergoeding wordt niet gecumuleerd met de uit deze wet voortvloeiende vergoedingen.

Ingeval van *volledige aansprakelijkheid van de derde* blijft het ondernemingshoofd evenwel gehouden tot betaling van de wettelijke vergoedingen voor zover de derde, ingevolge insolventie, niet de vergoedingen betaalt, die volgens het gemeen recht verschuldigd zijn wegens *stoffelijke* schade.

In geval van *gedeeltelijke aansprakelijkheid* van de derde, blijft het ondernemingshoofd gehouden tot betaling: 1° van het deel der wettelijke vergoedingen dat overeenstemt met het aandeel aansprakelijkheid dat niet ten laste van de derde wordt gelegd en 2° in de mate van de insolventie van de derde, van de rest der wettelijke vergoedingen.

In geen geval, zullen de aan de getroffene of aan de rechtverkrijgenden gelaten sommen lager zijn dan het bedrag der forfaitaire vergoedingen.

De rechtsvordering tegen de aansprakelijke derde personen kan zelfs door de ondernemer, op eigen risico, de getroffene of rechtverkrijgende in rechte vervangende, worden ingesteld.

..... »

68. 2° *Enkele verduidelijkingen*

69. a) Het *arbeidsongeval* staat vaak los van ieder foutbegrip, het weze in hoofde van de werkgever, de aange-

stelde en/of de collega, het weze in hoofde van het slachtoffer zelf, bijv. bliksem, overstroming, op een bouw-werk tijdens de diensturen. Volgens de voorbereidende werken van de wet (aangehaald o.a. door Horion (39)) en het arrest van het Hof van Cassatie van 14 mei 1964 (40) is dit begrip immers gelijk te stellen met «het plotse en ongewone voorval dat, ontstaan door de onverwachte inwerking van een vreemde kracht, verwondingen veroorzaakt die de arbeidsongeschiktheid of het overlijden van het slachtoffer ten gevolge hebben».

70. Arresten van 3 november 1967 (41) en 29 februari 1968 (42) van hetzelfde Hof lijken mij nog iets duidelijker waar het arbeidsongeval in de zin van de wet beschreven wordt als een *plotselinge (of schielijke) gebeurtenis* die een lichamelijk letsel met arbeidsongeschiktheid of de dood van de werknemer tot gevolg heeft en waarvan de oorzaak of één van de oorzaken vreemd is aan het organisme van de getroffene».

71. In ieder geval wordt het probleem vaak praktisch ontweken door volgende bepaling nopens het bewijsrecht in de wet zelf, namelijk in artikel 1, voorlaatste lid :

«Het ongeval, in de loop van de uitvoering der arbeids-overeenkomst overkomen, wordt, zolang het tegendeel niet is bewezen, verondersteld te zijn veroorzaakt ingevolge die uitvoering».

72 b) De *ongevallen op de weg naar en van het werk*, beheerst door de besluitwet van 13 december 1945 (43), alhoewel op dezelfde wijze bepaald door de rechtspraak, o.a. in het arrest van 4 juni 1959 (44) van het Hof van Cassatie als het arbeidsongeval zelf, genieten niet van het wettelijk vermoeden. Dit blijkt duidelijk uit de tekst van artikel 1, laatste lid, van deze besluitwet, evenals uit de Voordracht aan de Regent, waarin uitgelegd wordt dat deze ongevallen zich voordoen buiten alle toezicht van de werkgever en, om misbruiken te voorkomen, de arbeider of zijn rechtverkrijgende derhalve niet alleen «van de werkelijkheid van het ongeval met zijn omstandigheden van tijd en plaats zal moeten doen blijken, maar tevens moeten bewijzen dat het ongeval te wijten is aan een *risico dat met de normale weg onafscheidelijk verbonden is*» (bijv. een orkaan). Het risico mag o.a. niet eigen aan de persoon van het slachtoffer zijn, zoals bij een overval door een boosdoener op de naar huis terugkerende arbeider om zuiver persoonlijke redenen (bijv. liefdesaffaire).

73. Nopens de *fout* wordt in artikel 2, tweede lid, derzelfde besluitwet bepaald : «De *fout* die geen enkel verband houdt met de af te leggen weg wordt in het *risico* niet begrepen» : in de Voordracht aan de Regent wordt het voorbeeld aangehaald van het afstappen vóór het volledig stilstaan van de tram; dit geeft wel aanleiding tot forfaitaire vergoedingen. Daarentegen zou het zoeken van twist met een medereizende makker die hem kwetst met als gevolg een onderzoek van een vuurwapen door de arbeider en het afgaan van een schot dat hem treft een persoonlijke fout van de arbeider zijn los van het gedekte risico.

74. Het Hof van Cassatie nam evenwel reeds aan, in het aangehaalde arrest van 4 juni 1959, dat wanneer een aan de persoon van het slachtoffer zelf verbonden onafscheidelijk risico (v.b. oogstoornis) samenloopt met andere die verband houden met de noodzakelijkheid voor de werkmans zich te verplaatsen (uitwijken naar de uiterste rechterkant bij het zien naderen van tegemoetkomend rijtuig), en zelfs ingeval van fout van het slachtoffer, fout die deel zal uitmaken van het risico in verband



met de af te leggen weg (te ver uitwijken met botsing tegen een boom), de vergoedingen verschuldigd zijn.

75. Het is hier zuiver een kwestie van maatschappelijke solidariteit voor de ondernemingshoofden en geen kwestie van verantwoordelijkheid (zie Voordracht aan de Regent, zesde lid), vermits de arbeiders niet meer onder hun toezicht staan, behoudens bij de organisatie van een eigen vervoerdienst door de werkgever alsmede wanneer de af te leggen weg zou behoren tot de uitvoering van de arbeidsovereenkomst.

Doch in die laatste gevallen geldt de arbeidsongevallenwet en niet die nopens de vergoeding der schade voortspuitende uit ongevallen op de weg van of naar het werk.

76 c) Het woord «vergoedingen» dat in het zoëven aangehaald artikel 19 van de wet gebruikt wordt is dubbelzinnig. Het doelt niettemin blijkbaar op alle prestaties voorzien bij de wet :

medische, farmaceutische en verplegingsverzorging (of tegemoetkoming tot een bepaalde bij koninklijk besluit vastgestelde som); vergoeding wegens het gebruik van toestellen voor kunstmatige vervanging van lichaamsdelen en orthopedische toestellen (art. 3); som voor begrafenis kosten; dagvergoedingen van 80 tot 90 t.h. van het gemiddeld dagloon of het verschil tussen vroeger loon en het loon dat de getroffen kan verdienen vóór zijn volledig herstel, wegens tijdelijke ongeschiktheid; jaarlijkse vergoedingen (45) van 100 t.h. (of voor zwaar gekwetsten die regelmatig de hulp van een derde persoon behoeven, max. 150 t.h.) of de lijfrente die er na de herzieningstermijn voor in de plaats komt volgens de graad van ongeschiktheid wegens bestendige ongeschiktheid (art. 2); de lijfrente (45) van 30 t.h. van het jaarloon aan de bloedverwanten in opgaande linie van het overleden slachtoffer, (art. 4) enz...

Overschrijdt het jaarloon 200.000 fr. dan komt het voor de vaststelling der vergoedingen slechts tot die som in aanmerking.

77 d) Er weze ook aan herinnerd dat het bedrijfs-hoofd normaal een *overeenkomst* zal hebben afgesloten met een *gemachtigde gemeenschappelijke kas* van verzekering tegen ongevallen, een *gemachtigde verzekeringsmaatschappij* tegen vaste premien of de Algemne Spaaren Lijfrentekas, in welke gevallen de verplichtingen van rechtswege overgaan op de verzekeraar. De getroffen of zijn rechtverkrijgenden hebben een rechtstreekse vordering zelfs tegen de niet-gemachtigde verzekeraar (art. 25). Geen enkele bepaling van vervallen-verklaring mag door de gemachtigde verzekeraars worden ingeroepen tegen de rechtverkrijgenden (art. 15, laatste lid). Hebben de hoofden van bijzondere ondernemingen dergelijke overeenkomst niet afgesloten dan zullen ze, behoudens ontheffing bij ministerieel besluit, moeten bijdragen in een waarborgfonds (bij de Deposito- en Consignatiekas) (art. 9, 18 en 25 der wet), thans het Fonds voor arbeidsongevallen (K.B. nr. 66 van 10 november 1967, B.S. 14 november 1967).

78 e) Het gaat om de dekking van een *beroeprisico* dat in België weliswaar niet geïntegreerd werd in het algemeen-R.M.Z. of één der twee speciale zekerheidsstelsels, er trouwens vele decennia aan voorafgegaan is, en een beroep doet op privé-verzekeringsmaatsschappijen maar er naar de geest toch vrij nauw mede verwant is.

De werkgever die het genot van de onderneming heeft moet er al de lasten van dragen en o.a. het risico van het werkmilieu, dat hij ter beschikking stelt van het personeel.

Eensdeels wordt het bewijsrecht enorm vergemakkelijkt voor het slachtoffer, dient er bovendien geen fout bewezen van de werkgever, diens aangestelde of de collega's derzelfde onderneming, maar anderdeels zelfs als er fout is vanwege de patroon, aangestelde of een werkmakker wordt het gemeenrechtelijk verhaal (behoudens bij opzet) volledig uitgeschakeld en wordt niet meer de ganse schade volgens gemeenrecht gedekt, maar alleen de wettelijk vastgestelde forfaitaire vergoedingen toegekend.

In die zin is ook de rechtsleer unaniem en o.a. Prof. Horion (46) en A. Van Deurzen (47). Het zou slechts anders zijn indien het ongeval door de werkgever of werkmakkers veroorzaakt wordt in het werkmilieu, maar niet naar aanleiding van de uitvoering der arbeidsovereenkomst: bijv. bij twist met verwonding nopens de voetbal- of verkiezingsuitslag van de vorige zondag.

79 f) Uit de tekst van art. 19, eerste lid, blijkt niet dat de burgerlijke aansprakelijkheid blijft gelden wanneer een *werkmakker* het arbeidsongeval *met opzet* heeft veroorzaakt. Er is enkel sprake van het ondernemingshoofd. Reeds in 1935 evenwel besliste het Hof van Cassatie (48) dat deze bepaling diende uitgebreid te worden tot de werkmakkers.

#### 80 3° *Verhouding tot burgerlijke aansprakelijkheid.*

Alhoewel een speciale tekst deze stof behandelt zijn de bewoordingen — zoals reeds gedeeltelijk werd aangetoond — niet altijd gelukkig gekozen en wordt het begrip «schade» door de rechtspraak niet steeds voor elk alinea van art. 19 in dezelfde zin geïnterpreteerd.

81 a) Verhaal tegen de werkgever indien een arbeidsongeval overkomen is buiten het opzet van het hoofd der onderneming :

«schade voortspuitende uit het arbeidsongeval geeft ten laste van het hoofd der onderneming en ten gunste van de getroffen *enkel en alléén recht op de bij deze wet vastgestelde vergoedingen*».

#### Welke schade ?

Volgens de rechtsleer — en we verwijzen hier o.a. naar Prof. David (49), A. Van Deurzen (50) en Delaruwiere en Namèche (51) — die aanknoopt bij de voorbereidende werken van de wet en volgens een groot gedeelte der rechtspraak (52) is de morele schade inherent aan de menselijke persoon en aldus geïntegreerd in de forfaitaire vergoedingen.

82. Het zou hier gaan om een algemeen verval van de burgerlijke aansprakelijkheid (immunitéit) ten gunste van het bedrijfshoofd, de werkmakkers en de aangestelden zowel voor de persoonlijke fout als voor de fouten van de aangestelden, als voor de gebrekkige zaken die zij onder hun bewaking hebben. Hetzelfde zou gelden voor de dieren die het bedrijfshoofd onder zijn bewaking heeft als voor de gebouwen die hem toebehoren. Ook wanneer een werknemer het slachtoffer zou zijn van een contractuele fout van het bedrijfshoofd (vervoer van het personeel). Tenslotte zou er ook algehele immunitéit zijn van het bedrijfshoofd, de werkmakkers en de aangestelden voor weg-, werkongevallen: dit is evenwel sedert de wet van 11 juni 1964 (B.S. 26 juni 1964) alleszins niet meer waar.

83. Volgens twee arresten van het Hof van Cassatie van 9 april 1935 (53) blijft evenwel een vordering van gemeenrecht wegens schade aan de goederen mogelijk omdat de wetten op de arbeidsongevallen enkel het herstel behandelen en de regelen van de schade voortspuitende uit de arbeidsongevallen, d.w.z. uit de aantasting van de persoon.

84 b) *mogelijkheid van verhaal tegen de derden* voor vergoeding der veroorzaakte werkelijke schade en/of *rechtsoverdracht tegen het bedrijfshoofd en/of diens verzekeraar tot het bekomen der forfaitaire vergoedingen*.

In zulk geval wordt « de schadevergoeding niet gecumuleerd met de uit deze wet voortvloeiende vergoedingen ».

Maar « in geen geval zullen de aan de getroffen of aan de rechtverkrijgenden gelaten sommen lager zijn dan het bedrag der forfaitaire vergoedingen ».

Er wordt dan in een verplichte tussenkomst van het ondernemingshoofd voorzien om de werknemer of zijn naastbestaande in elk geval bij insolventie van de derde en ongeacht of deze laatste volledig of gedeeltelijk aansprakelijk is, het effectief genot van het bedrag der wettelijke vergoedingen te bezorgen.

Bij gedeeltelijke aansprakelijkheid van de derde zal het ondernemingshoofd desgevallend in elk geval tot betaling gehouden zijn van het deel der wettelijke vergoedingen dat overeenstemt met het aandeel aansprakelijkheid dat niet ten laste van de derde wordt gelegd.

85. Welke schadevergoeding mag niet gecumuleerd worden met de forfaitaire vergoeding?

Eigenaardig genoeg zou hier het verbod van cumul alleen slaan op vergoedingen die betrekking hebben op dezelfde materiële schade voortvloeiend uit de aantasting van de economische waarde van het slachtoffer.

Vergoeding voor morele schade, schade aan goederen (Vb. vernielde wagen, koffer en klederen), en voor extra- en post- professionele winstgevendende bedrijvigheden zouden buiten het verbod vallen, aldus bijv. David, De Leye en arresten van het Hof van Cassatie van 3 juli 1950 <sup>(54)</sup> en 22 januari 1960 <sup>(55)</sup>.

86. Persoonlijk heb ik daar geen bezwaar tegen, wel integendeel (want ik wens de beginselen van het burgerlijk recht zoveel mogelijk gehandhaafd te zien), doch dan lijkt het me niet logisch dat bij gemeenrechtelijk verhaal tegen de werkgever (geval a) buiten opzet om, wegens morele schade, de vordering van het slachtoffer zou afgewezen worden onder voorwendsel dat de forfaitaire vergoeding geacht wordt ook de morele schade te dekken.

87. Zelfs de patrimoniale of materiële schade is moeilijk te vergelijken omdat de raming ervan vaak op uiteenlopende basis geschiedt: de materiële schade voortspruitend uit een arbeidsongeval en waarvoor de forfaitaire vergoedingen verschuldigd zijn bestaat niet uit het verlies van het vroeger door het slachtoffer ontvangen loon, doch in de aantasting van de fysische integriteit die een vermindering of het verlies van het concurrentieel vermogen en het economisch potentieel op de algemene arbeidsmarkt heeft teweeggebracht <sup>(56)</sup>.

88. Deze bepaling staat ongetwijfeld zeer dicht bij deze van de materiële schade in de regeling der burgerlijke aansprakelijkheid, maar deze laatste wordt soms door andere medische of professionele of leeftijdscriteria bepaald. Ze wordt geraamd op basis van het werkelijk loon verdiend op het ogenblik van het ongeval <sup>(57)</sup> en niet op grondslag van het basisloon gedurende het jaar dat aan het ongeval voorafging (zoals in art. 6, eerste lid, van de wet op de arbeidsongevallen); soms ook ex aequo et bono. Ik verwijs terug naar hoofdstuk I a) 1° van deze bijdrage.

89. Uiteindelijk — aldus A. Van Deurzen — <sup>(58)</sup> zal men de eindcijfers van beide berekeningen vergelijken: bij blijvende invaliditeit of overlijden van het slachtoffer zal men het totaal der uitbetaalde forfaitaire vergoedingen (of uit te betalen vergoedingen) plus het cijfer van de definitieve wiskundige reserve vergelijken met het kapitaal dat

als gemeenrechtelijke vergoeding aan het slachtoffer toekomt.

90. Het spreekt van zelf dat het slachtoffer of zijn naastbestaanden zich voor al wat supplementair, zelfs in de persoonlijke materiële schade, vergoed wordt door het gemeenrecht, in verhouding tot het aandeel van de fout van de derde, tot deze laatste mogen wenden, in toepassing van de artikelen 1382 - 1386 B.W.B. - : aldus de schadeloosstelling voor het gedeelte van het loonverlies boven 200.000 F, het gedeelte van de kosten voor de begrafenis boven het vast bedrag, de uitgave voor geneeskundige verzorging boven de reglementaire tarieven voorzien bij de verzekeringwet, inkomstenverlies wegens onmogelijkheid verder een gewoonlijk uitgeoefend loontrekkend of zelfstandig nevenberoep te blijven uitoefenen.

91. Waar evenwel werkelijk tweemaal betaling van dezelfde schadevergoeding opgeëist en geïnd werd, éénmaal van de verzekeraar van de derde bij toepassing van het gemeenrecht, anderdeels van de verzekeraar van de werkgever op grond van de arbeidsongevallenwet, werd blijk gegeven van kwade trouw. Een dergelijke handelwijze betekent in hoofde van de werknemer een verrijking die een verarming in hoofde van de verzekeraar van de derde ten gevolge had: de verzekeraar-wet die voordien niet over de gemeenrechtelijke regeling was ingelicht — bekwam als gesubrogeerd in de rechten van de arbeider, ten laste van de verzekeraar van de derde terugbetaling van de door hem aan de arbeider betaalde bedragen. Op grond van de vermogensverschuiving zonder oorzaak diende het slachtoffer aan deze laatste verzekeraar de ontvangen vergoeding terug te betalen.

Aldus besliste de burgerlijke rechtbank van Tongeren op 9 december 1966 <sup>(59)</sup>.

## 92 4° Critiek.

Benevens de opmerkingen vervat sub. 3° valt het, mijns inziens, te betreuren dat de wetgever het gemeenrecht niet op exclusieve wijze heeft gehandhaafd bij zware fout — zoals bij opzet — van het bedrijfshoofd, diens werklieden of aangestelden.

93. Dit is niet enkel een afwijking van de geest van het sociaal zekerheidssysteem en zelfs van de verzekeringen in 't algemeen waarmede de verzekering-wet verwant is, het maakt het bovendien voor de werkgever, diens aangestelden en de collega's van iedere hand- of hoofdarbeider uit dezelfde onderneming extra gemakkelijk om straffeloos (althans op burgerlijk gebied) onverschoonbare, ernstige fouten of nalatigheden te begaan ten nadele van deze laatste. Op de koop toe zal het slachtoffer enkel gemeenrechtelijk verhaal hebben wegens schade aan goederen. Andersom zal hij evenwel geen bewijslast hebben nopens de zware fout begaan door de chef of een werkmakker, het oorzakelijk verband en de omvang van de schade, om de forfaitaire vergoedingen te genieten.

94. Eveneens stel ik vast dat bij eigen exclusieve zware fout van het slachtoffer of de rechtverkrijgenden, zij die de zware fout begingen niet uitgesloten werden van de forfaitaire vergoedingen, al ware het maar om hen te beschermen tegen zichzelf, ook in het arbeidsmilieu, zoals het thuis en in ontspanningsgelegenheden zelfs voor lichte fouten reeds het geval is.

95. Bij gedeeltelijke aansprakelijkheid van derden met overwegend aandeel in de fout vanwege het slachtoffer of de naastbestaanden is ook hier een zekere inbreuk op de geest van het fout-beginsel.

Voor het overige vertoont deze regeling zeer vele gunstige facetten.

96. F. *Arbeidsongevallen van zeelieden ter koopvaardij en zeevissers.*

#### 97. 1° Teksten

De toepasselijke bepalingen zijn de artikelen 26 en 27 van de wet van 30 december 1929 betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit de arbeidsongevallen overkomen aan zeelieden.

Artikel 27 luidt als volgt:

« De bij deze wet bepaalde vergoedingen zijn niet verschuldigd wanneer het ongeval door het slachtoffer opzettelijk is teweeggebracht.

Generlei vergoeding is verschuldigd aan diegenen der rechthebbenden die het ongeval opzettelijk heeft teweeggebracht ».

#### 98. Artikel 26 luidt:

« (Wet van 7 april 1953) — Er wordt volstrekt niet afgeweken van de algemene regelen betreffende de burgerlijke aansprakelijkheid wanneer het ongeval opzettelijk is teweeggebracht door de redeur.

Met uitzondering van dit geval, geeft de schade, voortvloeiende uit de arbeidsongevallen, ten laste van de gemeenschappelijke kassen of van de redeur en ten voordele van het slachtoffer of zijn rechtverkrijgenden, enkel en alleen recht op de bij deze wet vastgestelde vergoedingen.

Onverminderd de rechtsvordering welke uit deze wet voortvloeit behouden het slachtoffer en de rechthebbenden ten aanzien van andere personen dan de *redeur of zijn gelastigden*, die voor het ongeval aansprakelijk zijn, het recht om vergoeding voor de veroorzaakte schade te eisen, overeenkomstig de regels van het gemeen recht.

De vergoedingen bedoeld bij het voorgaande lid worden niet gecumuleerd met de vergoedingen voortvloeiende uit deze wet.

In geval van *volledige aansprakelijkheid* van de derde blijft de Gemeenschappelijke Kas evenwel gehouden tot betaling van de wettelijke vergoedingen, voor zover de derde, ingevolge insolventie, niet de vergoedingen betaalt die volgens het gemeen recht verschuldigd zijn wegens *stoffelijke* schade.

In geval van *gedeeltelijke aansprakelijkheid* van de derde blijft de Gemeenschappelijke Kas gehouden tot betaling: 1° van het deel der wettelijke vergoeding dat overeenstemt met het aandeel in de aansprakelijkheid dat niet ten laste van de derde wordt gelegd, en 2° in de mate van de insolventie van de derde, van de rest der wettelijke vergoedingen.

De rechtsvordering tegen de aansprakelijke derde persoon kan zelfs door de Gemeenschappelijke Kas, op eigen risico, het slachtoffer of rechthebbende in rechten vervangende, worden ingesteld.

(Wet van 11 juli 1956):

De betrokken Gemeenschappelijke Kas kan vanwege de aansprakelijke derde de terugbetaling van het kapitaal dat met de rente overeenstemt, eisen in verhouding van het recht dat zij tegen hem kan doen gelden. »

#### 99. 2° Korte bespreking:

Deze tekst stemt in grote mate overeen met deze van de algemene regeling, al is de woordkeuze niet volledig identiek.

Men zal evenwel vaststellen dat hier de Gemeenschappelijke Kas voor de koopvaardij en de Gemeenschappelijke Kas voor de zeevisserij, beide openbare instellingen, waarbij resp. de reders van koopvaardijsschepen, en de reders-stuurlieden die hun eigen boot exploiteren, hetzij alleen, hetzij met een bemanning wier leden al dan niet deelge-

noot zijn, verplicht zijn aan te sluiten, gesubstitueerd worden aan de reders voor de uitvoering der verplichtingen hun opgelegd door de arbeidsongevallenwet. Het slachtoffer en de rechthebbenden hebben een rechtstreekse vordering tegen deze instellingen (art. 32).

100. Bovendien is hier principieel geen gemeenrechtelijk verhaal mogelijk tegen « de redeur of zijn gelastigden » voor een ongeval overkomen op weg van of naar het werk.

#### 101. B. Beroepsziekten.

##### 1° Teksten:

Art. 38 van de wet van 24 december 1963 betreffende de schadeloosstelling voor en de voorkoming van beroepsziekten (B.S. 31 december 1963) luidt als volgt:

« Geen vergoeding is verschuldigd zo de ziekte *opzettelijk* werd veroorzaakt, hetzij door de werknemer, hetzij door diens rechthebbenden, en *zulkas welke ook de rechthebbende moge zijn.* »

102 Nopens de burgerrechtelijke aansprakelijkheid geldt artikel 48:

« Art. 48, § 1. Ongeacht de uit deze wet voortvloeiende rechten blijft rechtsvordering inzake burgerrechtelijke aansprakelijkheid ten behoeve van de getroffene of diens rechthebbenden mogelijk:

1° tegen het *ondernemingshoofd*, wanneer hij de beroepsziekte *opzettelijk* heeft veroorzaakt.

Wordt aangezien als hebbende de ziekte opzettelijk veroorzaakt, ieder werkgever die werknemers aan het beroepsziekerisico heeft blijven blootstellen, dan wanneer de ambtenaren die op grond van art. 67 zijn aangewezen om over de uitvoering van deze wet te waken, hem schriftelijk hebben gewezen op het gevaar aan hetwelk hij deze arbeiders blootstelt door zich niet te schikken naar de verplichtingen die hem zijn opgelegd door de wettelijke en reglementaire bepalingen inzake arbeidsveiligheid en -hygiëne;

2° tegen de personen, *aansprakelijk voor de beroepsziekte, buiten de werkgever en diens werklieden of aangestelden;*

3° tegen de *werklieden of aangestelden* van de werkgever die de beroepsziekte *opzettelijk* hebben veroorzaakt.

§ 2 Het Fonds voor de beroepsziekten wordt bij voorkomend geval *ontslagen* van zijn verplichtingen tot beloop van de betaalde schadevergoeding ten bedrage van de *wegens lichamelijke letsels* toegekende schadevergoeding.

De *schadevergoeding* wordt *niet gecumuleerd* met de *schadeloosstellingen* ingevolge deze wet.

§ 3 In geval van volledige aansprakelijkheid van de personen bedoeld in het eerste §, 1°, 2° en 3° van dit artikel blijft het Fonds voor de beroepsziekten evenwel verplicht tot betaling van de wettelijke schadeloosstelling, voor zover deze personen wegens *insolventie* niet de vergoedingen betalen die gemeenrechtelijk verschuldigd zijn wegens *stoffelijke* schade.

§ 4 In geval van *gedeeltelijke aansprakelijkheid* van de personen bedoeld in § 1, 1°, 2° en 3°, van dit artikel blijft het Fonds voor de beroepsziekten verplicht tot betaling:

1° van het *deel* der wettelijke schadeloosstelling dat overeenstemt met het deel der aansprakelijkheid dat *niet ten laste* van deze personen wordt gelegd en

2° in de mate van de *insolventie* van die personen, van de rest der wettelijke schadeloosstelling.

§ 5 Het Fonds voor de beroepsziekten treedt in de rechten.... »

#### 2° Bespreking

a) *Algemene verschilpunten met de regeling der arbeidsongevallen:*

103. Deze wet leunt nog nauw aan bij die op de arbeidsongevallen.

Niettemin is het begrip « beroepsziekte » niet abstract en algemeen aan de willekeur van de rechterlijke macht overgelaten — zomin wat de theoretische omschrijving, als wat de toepassing van die omschrijving op concrete gevallen betreft — zoals het voor het begrip « arbeidsongeval » geldt.

104. De Koning maakt immers de lijst op van beroepsziekten die tot schadeloosstelling aanleiding geven: deze lijst is vastgesteld bij kon. besluit van 28 maart 1969 (B.S. 4 april 1969) en gewijzigd bij kon. besluit van 28 mei 1969 (B.S. 3 juni 1969).

Internationale overeenkomsten die in België van kracht geworden zijn (of zullen worden) vermelden eveneens beroepsziekten (art. 27 van de wet van 24 december 1963).

Bovendien is beroepsziekte in haar ontstaan geen kwestie van één ogenblik maar van blootgesteld geweest te zijn aan het beroepsrisico der bepaalde ziekte gedurende de ganse periode in de loop waarvan de getroffene behoorde tot één der onderworpen categorieën of gedurende de periode tijdens welke hij vrijwillig verzekerd was (art. 29, eerste lid, van dezelfde wet). Er bestaat evenwel een wettelijk vermoeden — tot bewijs van het tegendeel — dat ieder werk dat gedurende bovenbedoelde perioden is verricht in de bedrijfstakken, beroepen of categorieën van ondernemingen door de Koning, op advies van een Technische Raad, opgesomd per beroepsziekte (op dit ogenblik door een kon. besluit van 11 juli 1969 - B.S. 15 juli 1969), de getroffene aan dat risico heeft blootgesteld (art. 29, tweede lid, van dezelfde wet, gewijzigd bij die van 24 december 1968).

Deze ziekte heeft meestal een evolutief karakter. Vaak kan men van in den beginne bepalen dat de arbeidsongeschiktheid blijvend is.

105. Zoals in het stelsel der arbeidsongevallen overkomen aan zeelieden en zeevissers is het een openbare instelling, namelijk het Fonds voor de beroepsziekten dat de vergoedingen (sensu lato) betaalt en waarbij de werkgevers verplicht moeten aansluiten. De financiering berust hoofdzakelijk op 1° een solidariteitsbijdrage van alle werkgevers, gelijk aan 0,75 t.h. van het loon van de handarbeider en 0,65 t.h. van het loon van de hoofdarbeider, eventueel beperkt voor alle of een categorie werknemers tot een bepaalde loongrens die geldt voor één der regelingen van de sociale zekerheid, en 2° een hoge rijkstoelage voor de vergoeding van de mijnwerkerspneumoconiosis. Be-doelde solidariteitsbijdrage wordt in de regel, in de plaats en ten voordele van het Fonds voor de beroepsziekten, geïnd door resp. de R.M.Z., het Nationaal Pensioenfonds voor mijnwerkers en de Dienst voor maatschappelijke veiligheid van de zeelieden ter koopvaardij<sup>(60)</sup>. Het is een financiering die louter op repartitie berust.

106. Wat de structuren en het bijdragesysteem betreft, staan we veel dichter bij het sociaal zekerheidssysteem en zijn we veel verder verwijderd van de burgerlijke- en privéverzekeringsregeling dan in de arbeidsongevallen (vooral algemene regeling).

106bis. De wetgever is op 24 december 1968 (B.S. 28 december 1968) ook gaan inzien dat in het vergoedings-systeem te veel klakkeloos werd ontleend van het eigene der regeling der arbeidsongevallen en dat er van geen rente- of lijfrenteverstiging en a fortiori van geen gedeeltelijke uitbetaling in kapitaal kon sprake zijn bij schadeloosstelling wegens beroepsziekten door voornoemd Fonds. Ook bekwaam dit laatste, na een afwijzend arrest dd. 2 oktober 1968 van het Hof van Cassatie (Journ. des

Trib., 11.1.1969, pag's. 27-28), door dezelfde wet (art. 15 - art. 49, tweede lid, der basiswet) de macht om zelfs ambts-halve uitspraak te doen over de herziening van de reeds toegekende vergoedingen, wegens verbetering of verslechtering van de ziekte-toestand of overlijden van de getroffene. Er bestaat trouwens geen consolidatie noch eindherzieningstermijn van drie jaren zoals o.a. bij art. 28, tweede lid, van de algemene arbeidsongevallenwet.

Meer en meer wordt dus het eigen karakter der beroepsziekten tegenover dat van de arbeidsongevallen (vooral algemene regeling) geaffirmeerd.

#### b) Verschilpunten nopens het fout « begrip »

107. 1° De wetgever heeft sommige correcties welke de rechtspraak of de rechtsleer of een gedeelte ervan had aangebracht in de overeenstemmende tekst van de wet op de arbeidsongevallen uitdrukkelijk bekrachtigd in de aangehaalde artikelen van wet van 1963 op de vergoeding der beroepsziekten. Ook in de voorbereidende werken treft men interessante verduidelijkingen aan:

— de werkmakers en aangestelden worden uitdrukkelijk vermeld, benevens het ondernemingshoofd als personen waartegen de gemeenrechtelijke vordering wegens opzettelijke veroorzaking der beroepsziekte mogelijk is (art. 48, § 1, 1° en 3°);

— bij opzet van voormelde personen wordt de vordering op grond van de speciale wet niet uitgesloten (zie aanhef van art. 48 « Ongeacht de uit deze wet... »);

— aanvankelijk was art. 48, § 2, eerste lid, als volgt opgesteld:

« Het Beroepsziektenfonds wordt bij voorkomend geval ontslagen van zijn verplichtingen tot *beloop van de betaalde schadevergoeding* (bij aansprakelijkheid van penitus extranei of opzet van het bedrijfshoofd, diens aangestelden of werklieden) ». Bij amendement in de Senaatscommissie werd dit vervangen door « ... *de wegens lichamelijke letsels toegekende schadevergoeding* »<sup>(61)</sup>. Of dit ook de schadevergoeding voor morele schade ontstaan wegens lichamelijke letsels beoogt is evenwel niet zonder meer duidelijk — al lijkt het antwoord mij negatief te zijn —; « de schadevergoeding » welke, krachtens artikel 48, § 2, tweede lid, niet mag gecumuleerd worden met de forfaitaire vergoedingen, heeft, volgens een verklaring van de Minister van Sociale Voorzorg in de Kamercommissie van de Sociale Voorzorg, enkel betrekking op *materiële schade* <sup>(62)</sup>.

108. 2° De wetgever heeft bij het opzettelijk veroorzaken der beroepsziekte hetzij wegens opzet van de werknemer, hetzij wegens opzet van één of meer of alle rechthebbenden samen, hetzij wegens beider of aller opzet, geen enkele wettelijke vergoeding willen toekennen, dus ook niet aan de werknemer of de rechthebbende of diegene der rechthebbenden welke bij dit opzet helemaal niet betrokken was.

109. In de arbeidsongevallenwet daarentegen zou het arbeidsongeval opzettelijk veroorzaakt door de zoon aan zijn vader beide in hetzelfde bedrijf werkzaam (praktisch: veelal moord), niet de weigering der forfaitaire vergoedingen aan de echtgenote en andere kinderen ten gevolge hebben <sup>(63)</sup>.

110. Voor het overige kan mutatis mutandis verwezen worden naar littera E. « Schadeloosstelling wegens arbeidsongevallen en ongevallen op de weg van en naar het werk » (algemene regeling). — Beroepsziekten ontstaan op weg van en naar het werk zijn evenwel onbekend of worden alleszins niet vergoed.

111. Ik moge nog even aanstippen dat uit een antwoord van de Minister van Sociale Voorzorg op een parlementaire vraag 39 van de heer Vandenhove, kamerlid, dd. 4 oktober 1968 blijkt dat het Fonds voor de beroepsziekten in navolging van de rechtsleer en rechtspraak nopens arbeidsongevallen, de vergoeding der economische schade op het oog heeft die voortvloeit uit de fysiologische ongeschiktheid: bij het vaststellen van de invaliditeitsgraad houdt het derhalve, buiten medische factoren ook rekening met elementen als leeftijd, verstandelijke ontwikkeling van de getroffene, uitgeoefend beroep, mogelijkheid om een ander ambacht aan te leren, toestand van de arbeidsmarkt en concurrentievermogen van de werknemer. Daartoe is een voorlopige, niet-officiële en nog niet voor publicatie vatbare handleiding door dit Fonds ontworpen (<sup>64</sup>).

### III. - ALGEMENE BESLUITEN.

112. Laten we nog even naar het privaatrecht terugkeren en volgende beginselen voor ogen houden:

113. 1° de burgerlijke aansprakelijkheid is niet van openbare orde; nochtans mag men zich niet ontlasten van de gevolgen van bedrog, noch van zware fout (<sup>65</sup>);

2° krachtens art. 16 van de wet van 11 juni 1874 op de privé-verzekeringen is de schade ontstaan (en veroorzaakt door zichzelf of anderen) door opzet of zware fout van de verzekeringnemer niet ten laste van de verzekeraar. Deze bepaling is eveneens van openbare orde (<sup>66</sup>);

3° zelfs in de wet van 1 juli 1956 nopens de verplichte verzekering van de automobilisten wordt geenszins getornd aan de wettelijke regeling inzake burgerlijke en contractuele aansprakelijkheid (<sup>67</sup>);

4° tegenover de benadeelden kan in dezelfde wet de zware schuld van de verzekeringnemer (inzonderheid de eigenaar van het motorrijtuig) door de verzekeringsmaatschappij weliswaar niet ingeroepen worden om billijke sociale overwegingen, maar de wetgever heeft er geen bezwaar tegen dat deze maatschappij, na aan de slachtoffers hun vergoeding te hebben uitbetaald een verhaal zou uitoefenen, hetzij tegen de verzekeringnemer hetzij tegen andere verzekerden, inzonderheid bij opzet, zware schuld of dronkenschap bij het plegen van het feit waaruit het recht van de benadeelden ontstaat. Clausules daaromtrent komen trouwens de facto voor in de model-polis voor de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen (<sup>68</sup>);

114. 5° de wet verzet er zich niet tegen dat in de vrij gesloten privé-verzekeringscontracten tegen de gevolgen van burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor middelmatige en lichte fouten (in andere domeinen dan auto- en motorongevallen) voordelen zouden toegekend worden aan verzekeringnemers die geen of weinig fouten van die aard begaan; aldus worden soms de facto verminderde premies door de maatschappij gevorderd en bedongen indien gedurende een bepaald aantal jaren geen enkele fout werd begaan welke tot schade aanleiding was.

115. Dit beginsel treft men ook nog in zekere mate en in andere vorm aan in de «verzekering-wet»:

— de inzake arbeidsongevallen aangenomen maatschappijen van verzekering tegen vaste premien en dito gemeenschappelijke verzekeringskassen welke jaarlijks op 31 december de door hen toegepaste normale tarieven moeten kenbaar maken aan het Ministerie van Sociale Voorzorg, mogen immers zonder motivering overeenkomsten aangaan tegen een premie van ten hoogste 10 t.h. minder dan het normaal tarief. Ze kunnen verdere reducties (of *ristorno's*) toestaan, doch met bijvoeging bij het

dossier van de polis van een nauwkeurig verslag, waarbij het verschil wordt gebillijkt. Dit verslag blijft voortdurend ter beschikking van de controleoverheid (<sup>69</sup>).

\* \* \*

116. De prikkel om het aantal fouten en vooral zware fouten en schade aan de medeburgers (en ook aan zichzelf) te beperken wordt dus steeds in acht genomen en vaak extra onderstreept in het burgerlijk recht, ook in het privé-verzekeringsrecht.

117. In het sociaal recht is dit niet steeds in dezelfde mate het geval, zoals in voorgaande kolommen werd aangehouden.

118. Deze tendens komt het duidelijkst tot uiting in de wet van 27 juni 1969 betreffende het toekennen van tegemoetkomingen aan minder-validen (B.S. 15 juli 1969) welke niet eerder besproken werd omdat ze nog maar voor een klein gedeelte in werking is getreden op 1 juli 1969 en de meeste uitvoeringsbesluiten op dit ogenblik (1 augustus 1969) nog ontbreken.

In tegenstelling tot de op 3 februari 1961 gecoördineerde wetten betreffende de gebrekkigen en verminkten, besproken sub. hoofdstuk II, D, van deze studie, en welke eerlang zullen vervangen worden door de wet van 27 juni 1969, bestaat er zelfs voor het opzettelijk veroorzaken bij zichzelf van een gebrek of vermindering, wanneer men onvoldoende bestaansmiddelen heeft, geen uitsluiting meer van het recht op een gewone of aanvullende tegemoetkoming, wegens dit gebrek of deze vermindering met blijvende arbeidsongeschiktheid van ten minste 30 pct.

Hetzelfde geldt voor een nieuwe bijzondere tegemoetkoming van 18.000 F 's jaars (in principe) welke aan bepaalde minder-validen met beperkte bestaansmiddelen en blijvende arbeidsongeschiktheid van 100 pct. zal toegekend worden, eveneens ten laste van het Rijk.

119. Ook begeeft het sociaal recht zich m.i. wel eens te ver op het domein van de burgerlijke aansprakelijkheid dat niet specifiek het zijne is, weze het dat dit met de beste bedoelingen geschiedt, zoals bijv. bij betaling door een sociale verzekeringsinstelling in de plaats van een onvermogen derde die de schade veroorzaakte. Moet hier niet eerder op langere termijn een oplossing gezocht worden in het bestek van het privé-verzekeringsrecht door bijv. een aanmoediging en systematische propaganda door overheid, pers en vakbonden voor vrijwillige veralgemeenende privé-verzekering tot dekking van de gevolgen der burgerrechtelijke aansprakelijkheid (morele en lichamelijke schade en schade aan goederen) wegens ongevallen andere dan die veroorzaakt door motorrijtuigen?

120. Voor het overige kan hier slechts de inleiding bevestigd worden en verwezen naar de opmerkingen geformuleerd bij elk der specifieke takken van de sociale wetgeving.

R. ELST

*Dr. Juris.-Adviseur bij het Min. v. Sociale Voorzorg.*

(1) Rk. Wbl. 1 juni 1969, kol. 1805.

(2) Rk. Wbl. 13 oktober 1968, kol. 259 en vlg.

(3) zie o.a. Cass. 8.2.60, Pas. 1960, 1, 649; Corr. rechth. Brussel 3.3.1961, Rk. Wbl. 21 mei 1961, kol. 1829; Corr. rb. Turnhout, 25 april 1967, Rk. Wbl. d.d. 15 okt. 1967, kol. 354-356; Hof v. Beroep, Gent, 17.12.63, Rk. Wbl. nr. 23 d.d. 9.2.64, kol. 1221.

(4) zie bijv. Milit. Gerechtshof, 28 juni 1966, Rk. Wbl. 10 sept. 1967, kol. 88 en vlg. — (4bis) Hof v. Beroep Brussel - arrest d.d. 29 juni 1966, Rk. Wbl. 25 dec. 1966, kol. 859.

(5) zie Hof v. beroep Gent, 18.3.63, Rk. Wbl. nr. 14, 18.12.63, kol. 781-782.

(6) Hof van Beroep Brussel, 31 okt. 1967, Rk. Wbl. 31.12.67, kol. 886-887.

(7) Hof van Beroep Brussel, 3 nov. 1967, Rk. Wbl. 17.12.67, kol. 796-797.

(8) Hof v. Beroep Gent, 18.3.63, zie (5).

(9) Cass. 15.6.59, Pas. 1959, I, 1050; Corr. rb. Brussel, 3 maart 1961, Rk. Wbl. 21 mei 1961, kol. 1829 en vlg.

(10) Milit. Gerechtshof vermeld sub. (4).

(11) Hof v. Beroep Gent 18.3.63, zie (5).

(12) Corr. rb. Brussel, 3.3.61, Rk. Wbl. 21 mei 1961, kol. 1829 en vlg.; Corr. rb. Gent, 6 mei 1961, J. des Trib. 24 sept. 1961, pagina 527; Hof v. Ber. Brussel, 30.6.61, Mededelingen van het Verb. der Belg. Nijv., nr. 17, 10 juni 1962, blz. 1356.

(13) Rb. Brussel, 13 febr. 1959, Rk. Wbl. 28.1.62, kol. 1156.

(14) Rb. Gent, 19 maart 1962, Rk. Wbl. nr. 22, 27 jan. 1963, kol. 1211 tot 1214.

(15) Resp. Rk. Wbl. 1 okt. 1961, kol. 271-272 en 18 dec. 1966, kol. 813.

(16) Werkr. r. Brussel (b) 27.10.61, Med. v.h. Verb. der Belg. Nijv. nr. 4, 1.2.63, blz. 423; Arb. Ber. Luik, 18.6.63, T.S.R. Geysen, nr. 4, 1965; zie ook «La rupture abusive des contrats de louage de services de travail et d'emploi» door Henri Dermine in T.S.R. Geysen nr. 2, 1965, blz. 49 en vlg.

(17) Rk. Wbl. v. 7 maart 1963, kol. 1529.

(18) Cass. 17.3.1967, Rk. Wbl. 11 juni 1967, kol. 1951.

(19) Rk. Wbl. van 19 febr. 1967, kol. 1240.

(20) Vred. Aalst 10 okt. 1967, Rk. Wbl. 10 dec. 1967, kol. 760 en Hof v. Ber. Brussel 12 nov. 1966, R.W. 1966-1967, kol. 1240; Rk. Kph. Luik 1.2.66, J. des Tr. 1966, 324.

Contra o.a. Hof Luik 21 dec. 1966, j. des Tr. 1967, 166.

(21) Cass. 11 juni 1956, Pas. 1956, I, 1094.

(22) Cass. 5 maart 1953, Pas. 1953, I, 516.

(23) Rk. Wbl. van 23 april 1967, kol. 1614.

(24) Rk. Wbl. van 19 febr. 1967, kol. 1240 en Rk. Wbl. van 5 jan. 1969, kol. 856 en vlg.

(25) Journ. des Trib. 9.2.1964, blz. 93.

(26) B.S. van 16 jan. 1968.

(27) Art. 70 § 1 en § 2 van het K.B. van 21 dec. 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers.

(28) Zelfs de verklaring van afwezigheid overeenkomstig de bepalingen van het burgerlijk wetboek geldt als bewijs van het overlijden; zie art. 16, § 1, eerste lid, van het K.B. n° 50.

(29) Art. 22 van hetzelfde K.B. n° 50.

(30) Art. 23 van hetzelfde K.B.

(31) B.S. 8 november 1963.

(32) Tijdens het eerste jaar der arbeidsongeschiktheid van meer dan 66 t.h. in de zin der ziekte- en invaliditeitsverzekering (primaire ongeschiktheidsuitkering) is het 60 t.h. van het gederfd loon tot een bepaalde loongrens waarop de bijdragen voor de uitkeringsverzekering der arbeiders in het raam van de R.M.Z.-bijdragen worden ingehouden, daarna 60 of 40 t.h. van hetzelfde loon al naar gelang het om een verzekerde met of zonder persoon(onen) ten laste gaat (uitkering wegens voortdurende ongeschiktheid of invaliditeitsuitkering), met een minimum dagbedrag voor de regelmatige werknemers: zie o.a. art. 46, 50 en 53 van de wet op de ziekteverzekering en artikelen 225, 226, 227 en 230 van het koninklijk besluit van 4 november 1963 evenals artikel 21 van het koninklijk besluit van 31 december 1963 houdende verordening op de uitkeringen inzake verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, gewijzigd bij het K.B. van 9 juni 1964;

(33) Het begrip «opzet» werd vergeten, maar impliceert zware fout niet a fortiori opzet?

(34) Informatieblad van het R.I.Z.I.V., n° 3, 1967, pag. 345.

(35) Informatieblad van het R.I.Z.I.V., n° 5, 1967, pag. 525.

(36) Rk. Wbl. van 5 jan. 1969.

(37) Bepaling, zoals ze gewijzigd werd bij koninklijk besluit van 11 juli 1962 (B.S. 24 aug. 1962).

(38) B.S. van 30 okt. 1968.

(39) Horion «Traité des accidents du travail», n° 124.

(40) Pas. 1964, I, 980.

(41) Rk. Wbl. 23.2.69, kol. 1175.

(42) Rk. Wbl. 22 december 1968, kol. 735 en vlg.

(43) B.S. van 16 febr. 1946.

(44) Rk. Wbl. 25.9.60.

(45) Of de tegenwaarde van maximum 1/3 in kapitaal of van het geheel indien de bestendige arbeidsongeschiktheid na het verstrijken van de herzieningstermijn minder dan 10 t.h. bedraagt (zie art. 5 - gewijzigd bij de wet van 30 juni 1969 — B.S. 8 juni 1969): dit laatste geldt uiteraard niet bij dodelijk ongeval.

(46) Op. cit. n° 3 en 4.

(47) «De burgerlijke aansprakelijkheid bij arbeidsongevallen». Inleiding nrs. 1, 2, 3.

(48) Cass. 23 mei 1935, Pas. 1935, I, 254; zie ook advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State bij art. 48 van de wet van 24 dec. 1963 (beroepsziekten); doc. Senaat 237, zitting 1962-63, 29 mei 1963, Memorie van Toelichting, pag. 62.

(49) «Responsabilité civile et risque professionnel» n° 101, nota n° 3.

(50) Op. cit. nr. 12.

(51) «La réparation des dommages résultant des accidents du travail» 1947, nr. 77.

(52) O.m. arrest Hof van Beroep van Brussel van 28.1.61 over de mijnramp van Marcinelle; Corr. rb. Charleroi 28 okt. 1963, aangehaald door Guy Moreau in de rubriek «Arbeidsongevallen en Beroepsziekten». — Onderzoek van de rechtspraak, jrg. 1964, van het Belg. Tijdschrift voor soc. zekerheid, 1965, blz. 1176 en vlg. sub. 59.

(53) Rk. Wbl. nr. 27 d.d. 17 maart 1957, kol. 1358.

(54) R.G.A.R., 1951, nr. 4792.

(55) Bulletin des Assurances 1960, pag. 583.

(56) Cass. 22 april 1963, Pas. 1963, I, 883; 13.1.64, Pas. 1964, I, 425; 30.9.1965, T.S.R. Geysen, nr. 8, 1965, blz. 356; Rb. Tongeren 22 april 1965, Rk. Wbl. 17 okt. 1965, kol. 356.

(57) Burg. rb. van Antw. 10 dec. 1959, Rk. Wbl. 2 okt. 1960.

(58) Op. cit. nr. 41 met verwijzing naar het arrest van het Hof v. Cass. van 25 mei 1959.

(59) Rk. Wbl. 11 juni 1967, kol. 1968.

(60) Zie het koninklijk besluit van 18 jan. 1964 getroffen in uitvoering van artikelen 57 en 59 van de wet van 24 dec. 1963 betreffende de schadeloosstelling voor en de voorkoming van beroepsziekten (B.S. 28 januari 1964), gewijzigd bij de kon. besluiten van 9 juni 1964 (B.S. 16 juni 1964) en 2 april 1965 (B.S. 13 april 1965); zie ook artikel 8 van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders (B.S. 25 juli 1969).

(61) Doc. Belg. Sen. 52, zitting 1963-64, 4 dec. 1963, ontwerp van wet betreffende de schadeloosstelling voor en de voorkoming van beroepsziekten; Verslag namens de Commissie voor de Tewerkstelling, de Arbeid en de Sociale Voorzorg uitgebracht door de heer Bonjean, Artikelsgewijze bespreking, pagina 38, bovenaan.

(62) Doc. 687 (1963-1964) nr. 2 van de Kamer, 13 dec. 1963, nopens hetzelfde wetsontwerp, Verslag namens de Commissie voor de Soc. Voorz. uitgebracht door de heer Duvivier, Bespreking van de artikelen, pag. 13 bovenaan.

(63) Zie A. Van Deurzen, op. cit., nr. 30.

(64) Zie Vr. en Antw., Kamer van Volksv., nr. 15, buitengew. zitting 1968, 22 okt. 1968, pag. 480-481.

(65) Zie Dekkers, Handboek van Burgerl. recht, II, nr. 292.

(66) Zie R. Vandeputte «Handboek voor verzekeringen en verzekeringsrecht», pag. 114-115.

(67) Idem, pagina 194, sub. II, eerste lid.

(68) Idem, pagina's 198, 199, en modelcontract, art. 25, 8. en 9., pagina 250.

(69) Zie artikelen 20 en 30 van het kon. besluit van 7 december 1931 houdende algemene verordening der verzekering tegen arbeidsongevallen (B.S. 20 december 1931).

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad



# RECHTSPRAAK

## HOF VAN CASSATIE.

1e Kamer. — 30 mei 1969.

Voorzitter: M. Belpaire.

Raadsheer-verslaggever: M. de Vreese.

Eerste advocaat-generaal: M. Mahaux.

Advocaten: Mrs. Dassel en Struye.

**Onrechtmatige daad. — Tweejarig kind gekwetst bij gebruik van roltrap. — Vordering op grond van gebrek van roltrap. — Beweerde fout van het kind. — Toerekenbaarheid. — Art. 1310 B.W. — Gebrek aan onderscheid. — Elementen. — Aansprakelijkheid van de ouders. — Objectief onrechtmatige daad van het kind. — Gebrek van de zaak. — Motivering.**

*Een tweejarig kind is gekwetst bij het gebruik van een roltrap.*

1. Tegen de vordering op grond van een gebrek van de zaak wordt opgeworpen dat het kind een fout had begaan zonder welke het ongeval niet mogelijk was.

Al moet de burgerrechtelijke aansprakelijkheid in abstracto worden beoordeeld, d.i. gemeten aan de gedragingen van een normaal voorzichtige mens, heeft de rechter, zonder de artikelen 1382 tot 1384 B.W. te schenden, kunnen beslissen dat een tweejarig kind, dat de leeftijd van onderscheid niet heeft bereikt, niet aansprakelijk kan worden gesteld voor zijn daden.

Men mag niet veronderstellen dat de wetgever in art. 1310 B.W. ook de « infans » heeft bedoeld.

Door enerzijds vast te stellen dat het kind zijn voetje vertikaal tegen de wand van de escalator plaatste, en door anderzijds te beschouwen dat een tweejarig kind de gevaren van een escalator niet kan beseffen, slaat de rechter voldoende acht op de omstandigheden van de zaak, de aard van de fout en het bewustzijn dat het kind van zijn daad had.

2. Over de beweerde aansprakelijkheid van de ouders wegens de objectief onrechtmatige daad van de bij hen inwonende « infans », heeft de rechter ten deze zijn antwoord gereserveerd.

3. In het verweer werd aangevoerd dat een gebrek van de zaak « objectief moet beschouwd worden en bepaald om de zaak als ongeschikt tot heer normaal gebruik te laten doorgaan » en dat het kind zijn voetje op abnormale wijze, zijdelings, tussen de trap treden en de trapwand heeft moeten duwen en de trap op abnormale wijze heeft gebruikt.

Dit verweer wordt niet passend beantwoord door de vaststelling dat de roltrap het gebrek vertoonde te grote gapingen te laten tussen bepaalde treden en de plint, noch door de overwegingen dat zulks gevaarlijk was, dat het ongeval zelf, dat « toch vaststaat », voldoende het aanzienlijk zijn van de speling bewijst, dat zonder die overdreven breedte van de gleuf het ongeval onmogelijk was en dat het gebrek er de noodzakelijke oorzaak van was.

N.V. De Grote Bazar van Antwerpen t./ Swartele en Braet.

Gelet op de bestreden arresten, op 3 april 1965 en 28 juni 1967 door het Hof van beroep te Gent gewezen;

I. Wat het arrest van 3 april 1965 betreft:

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van artikel 97 van de Grondwet en van de rechten van de verdediging (artikel 2 van het decreet van 20 juli 1831 op de drukpers),

doordat het bestreden arrest in zijn dispositief het hoger beroep ontvankelijk verklaart, vooraleer recht te doen een deskundige benoemt met opdracht te zeggen of, naar zijn mening, de roltrap een gebrek vertoont, en alle verdere uitspraken aanhoudt, zonder dat de motieven het mogelijk maken te bepalen of er enkel rechterlijk gewijsde aanwezig is omtrent de ontvankelijkheid van het hoger beroep, aangezien de grond van de vordering geheel aangehouden wordt, dan wel of het gewijsde zich integendeel uitstrekt tot bepaalde motieven, en welke, die niettegenstaande de plaats die zij in de tekst innemen, de waarde van een dispositief zouden hebben,

terwijl deze dubbelzinnigheid en deze onzekerheid noemens de omvang van de beslissing de schending van artikel 97 van de Grondwet met zich brengen en tevens de rechten van de verdediging in het gedrang brengen (schending van artikel 2 van het decreet van 20 juli 1831 op de drukpers):

Overwegende dat het arrest, na er aan te hebben herinnerd dat de vordering steunt én op artikel 1384 van het Burgerlijk Wetboek en op artikel 4 van de wet van 25 augustus 1891 op de vervoerovereenkomst, beschouwt dat de knoop van het geding is of er al dan niet een gebrek in de zin van voormeld artikel 1384 voorhanden is en dat, nu er ten deze geen overeenkomst aanwezig is, de kwestie van de aansprakelijkheid moet beoordeeld worden in quasis-delictueel verband en niet in contractueel verband;

Overwegende dat de omstandigheid dat het beschikkend gedeelte er zich toe beperkt het hoger beroep ontvankelijk te verklaren en een deskundige aan te stellen met opdracht advies uit te brengen over het al dan niet voorhanden zijn van een gebrek van de zaak, en voor het overige « alle verdere uitspraken reserveert », niet belet dat het arrest definitief en met gezag van gewijsde beslist dat de vordering niet kan steunen op de wet op de vervoerovereenkomst doch alleen op artikel 1384 van het Burgerlijk Wetboek;

Overwegende dat hetzelfde geldt ten aanzien van de beslissing luidens welke van onvoorzichtigheid van een tweejarig kind, dat op zijn leeftijd de gevaren van een escalator niet kan beseffen, geen spraak kan zijn;

Dat de aangeklaagde dubbelzinnigheid en onzekerheid omtrent de omvang van het gewijsde niet voorhanden is, zodat het middel feitelijke grondslag mist;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1310, 1382, 1383, 1384 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat, uitspraak doende over de vordering, door de verweerders op artikel 1384, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek gesteund wegens het gebrek van de roltrap die eiseres onder haar bewaring had, het bestreden arrest, hoewel het ongeval beschouwende als slechts te verklaren doordat het toen bijna driejarige zontje van de verweerders zijn voetje vertikaal tegen de wand plaatste, alwaar het in een spleet terecht kwam en tussen traprede en trapwand genepen werd, het middel van de conclusie van eiseres afwijst dat gesteund was op de fout door het kind begaan door het aannemen van deze abnormale houding, op de grond « dat van onvoorzichtigheid van een tweejarig kindje, dat op zijn leeftijd de gevaren van een escalator niet kan beseffen, geen spraak kan zijn, maar dat vanwege de ouders de grootste voorzichtigheid geboden is »;

terwijl, eerste onderdeel, het verwerpen van de burgerlijke aansprakelijkheid van de « infans », wegens zijn leeftijd en zijn gebrek aan onderscheid, het fundamenteel



beginsel miskent luidens hetwelk de burgerlijke fout « in abstracto » wordt beoordeeld (schending van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek), alsmede de regel dat de minderjarige ertoe gehouden is de gevolgen van zijn quasi-delictuele fouten te vergoeden (schending, bovendien, van de in artikel 1310 van het Burgerlijk Wetboek neergelegde regel);

tweede onderdeel, de rechter niet kon spreken van gebrek aan onderscheid, ten aanzien enkel van de leeftijd en van de geschiktheid om het gevaar te onderkennen, zonder acht te slaan op alle dienstige omstandigheden van de zaak en inzonderheid op de aard van de door het zoon-tje van de verweerders begane fout en de bewustheid welke het kind van zijn daad had (schending van de artikelen 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet);

derde onderdeel, althans de objectief onrechtmatige daad van de bij zijn ouders wonende « infans » volstaat om de aansprakelijkheid van deze ouders in het leven te roepen (artikel 1384, lid 2, van het Burgerlijk Wetboek), zodat het arrest niet passend antwoordt op het verweermiddel van eiseres, in zoverre deze de fout van het kind deed gelden om de door verweerder persoonlijk ingestelde vordering af te wijzen (schending van de artikelen 97 van de Grondwet en, voor zoveel als nodig, 1384 van het Burgerlijk Wetboek):

Overwegende dat eiseres in conclusie aanvoerde dat het kind, door zijn voetje vertikaal tussen de trap en de wand te plaatsen, dit is in abnormale houding, een fout had begaan zonder welke het ongeval onmogelijk was;

Overwegende dat het arrest, na te hebben vastgesteld dat het ongeval enkel te verklaren is doordat het kind zijn voetje vertikaal tegen de wand van de escalator plaatste, beschouwt dat van onvoorzichtigheid van een tweejarig kindje, dat op zijn leeftijd de gevaren van een escalator niet kan beseffen, geen spraak kan zijn, maar dat vanwege de ouders de grootste voorzichtigheid geboden is;

Overwegende dat, indien de burgerlijke aansprakelijkheid in abstracto moet worden beoordeeld, dit is gemeten aan de gedragingen van een normaal voorzichtig mens, het arrest nochtans, zonder de artikelen 1382 tot 1384 van het Burgerlijk Wetboek te schenden, heeft kunnen beslissen dat een tweejarig kind, dat de leeftijd van onderscheid niet heeft bereikt, niet persoonlijk aansprakelijk kan worden gesteld voor zijn daden;

Overwegende dat men niet mag onderstellen dat de wetgever, in artikel 1310 van het Burgerlijk Wetboek, ook de « infans » zou hebben bedoeld, zodat het arrest evenmin deze wetsbepaling heeft geschonden;

Overwegende dat de rechter, door enerzijds vast te stellen dat het kind zijn voetje vertikaal tegen de wand van de escalator plaatste, en door anderzijds te beschouwen dat een tweejarig kind de gevaren van een escalator niet kan beseffen, voldoende acht slaat op de omstandigheden van de zaak, de aard van de fout en het bewustzijn dat het kind van zijn daad had;

Overwegende dat het arrest over de aansprakelijkheid van de ouders, wegens de objectief onrechtmatige daad van de bij hen inwonende « infans », geenszins uitspraak doet, maar zijn antwoord op de conclusie van eiseres op dit punt integendeel reserveert;

Overwegende dat geen van de onderdelen van het middel kan worden aangenomen;

## II. Wat het arrest van 28 juni 1967 betreft:

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1315, 1319, 1320, 1322, 1382, 1383, 1384, lid 1 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet

doordat, na te hebben overwogen dat een breedte van acht à tien millimeter tussen de tredewand en de plint,

in plaats van de zes millimeter welke een optimale stand van de trappen toeliet, en een zijwaartse verplaatsing die ook acht-millimeter kon bereiken, een zeker gevaar boden, na te hebben gezegd dat, volgens het proces-verbaal van de politie, op het ogenblik van het ongeval de toestand nog nadeliger was en de speling aanzienlijker, en het bewijs van deze verergering te hebben gevonden in het ongeval zelf waartoe het geschoeide voorvoetje toch tussen trapwand en plint moest geraken, het bestreden arrest eiseres voor het ongeval aansprakelijk verklaart, op de grond « dat de roltrap het gebrek vertoonde te grote gapingen te laten tussen bepaalde treden en de plint » en dat, « zonder de aangehaalde gebreken, meer bepaald zonder de overdreven breedte van de gleuf tussen de tredewand en de plint, het ongeval onmogelijk was en het gebrek er de noodzakelijke oorzaak van is »;

terwijl, derde onderdeel, nu het gebrek van de zaak, in de zin van artikel 1384, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek, een abnormale geschiktheid van de zaak is waardoor aan de derde een schade kan worden berokkend, eiseres bij conclusie deed gelden dat « een gebrek niet subjectief voor kinderen alleen, maar objectief moet beschouwd worden en bepaald om de zaak als ongeschikt tot haar normaal gebruik te laten doorgaan » en dat de overdreven breedte van de gleuf tussen tredewand en plint niet op zichzelf een geschiktheid was waardoor schade kon worden berokkend aan diegene die van de roltrap het gebruik maakte waartoe deze zaak normaal bestemd was, maar dat het vaststond en trouwens door de expertise als waar was gebleken, dat ten deze « de jonge Swartele op abnormale wijze de trap gebruikt heeft...; dat het kind zijn voet op abnormale wijze, zijdelings, tussen de traprede en de trapwand heeft moeten duwen », het arrest de aanwezigheid van het gebrek van de zaak niet wettig uit het kenmerk waarop het wijst kon afleiden, zonder dit kenmerk te beoordelen uit aanmerking van een normaal gebruik van de roltrap en inzonderheid dus ten aanzien van het foutief geoordeelde gebruik aan het slachtoffer verweten (schending van de artikelen 1384, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet), en het arrest voorts de conclusie van eiseres op dit punt onbeantwoord laat (schending van artikel 97 van de Grondwet):

Overwegende dat eiseres in conclusie aanvoerde dat een gebrek van de zaak « objectief moet beschouwd worden en bepaald om de zaak als ongeschikt tot haar normaal gebruik te laten doorgaan » en dat uit het deskundigen verslag bleek dat het kind zijn voetje op abnormale wijze, zijdelings, tussen de traprede en de trapwand heeft moeten duwen en de trap op abnormale wijze heeft gebruikt;

Overwegende dat noch de vaststelling van het arrest dat de roltrap het gebrek vertoonde te grote gapingen te laten tussen bepaalde treden en de plint, noch de overwegingen dat zulks gevaarlijk was, het ongeval zelf, dat « toch vaststaat », voldoende bewijst dat de speling aanzienlijk was, zonder die overdreven breedte van de gleuf het ongeval onmogelijk was en dat het gebrek er de noodzakelijke oorzaak van was, voormelde conclusie passend beantwoorden;

Dat het middel gegrond is;

## Om die redenen,

Verwerpt de voorziening in zover zij gericht is tegen het bestreden arrest van 3 april 1965;

en zonder acht te slaan op de eerste twee onderdelen van het derde middel en op het vierde middel welke tot geen meer uitgebreide vernietiging kunnen leiden,

Vernietigt het bestreden arrest van 28 juni 1967;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt eiseres in een derde van de kosten; houdt het overige van de kosten aan om hierover door de feiten-rechter te worden beslist;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Brussel.

NOOT. — Zie betreffende de eigen aansprakelijkheid van de minderjarige de conclusie van procureur-generaal Hayoit de Termicourt in Pas, 1957, I, 810 bij Cass. 7 maart 1957. Dit laatste arrest (R.W. 1957-1958, 451) behandelt het probleem van de aansprakelijkheid van de ouders wegens de objectief onrechtmatige daad van de bij hen inwonende infans.

Vgl. ook het arrest «Joke Stapper» van de Hoge Raad van 9 december 1966 (Ars Aequi, 1959, 38 m. n. H.K..(öster); N.J. 1967, 69 m.n. G.J.S. (cholten): een 4 jaar en 10 maanden oud jongetje reed met zijn autoped van achter een geparkeerde vrachtauto de rijbaan op vlak voor een motorfietser die kwam te vallen en ernstig letsel opliep. Ten aanzien van de eigen aansprakelijkheid van de kleuter overwoog de Raad dat het bestreden arrest «bij de beoordeling van de schuld van Joke zelf niet alleen had moeten letten op de wetenschap van dit kind omtrent de eisen die aan een verkeersdeelnemer bij het oversteken van een straat worden gesteld, maar in zijn oordeel ook de vraag had moeten betrekken of dit kind met het oog op zijn leeftijd en zijn daarmee samenhangende geaardheid een verwijt viel te maken dat hij in de gegeven omstandigheden minder oplettend is geweest en minder op zijn omgeving heeft gelet dan van oudere kinderen en van volwassenen mag worden verwacht en geëist en zich als gevolg daarvan niet overeenkomstig die eisen heeft gedragen».

Naar aanleiding van dit arrest pleit Prof. G.H.A. Schut in het Nederlands Juristenblad 1969, 26 (28 juni), 616-624, voor een geheel nieuwe aanpak van het vraagstuk van de vergoeding van door kinderen toegebrachte schade. Hij denkt daarbij aan de volgende oplossing:

1. Kinderen jonger dan 16 jaar zijn niet aansprakelijk.
2. Voor schade door deze nog jeugdige kinderen aangericht zijn de ouders of voogden aansprakelijk, ook als zij zelf geen schuld hebben.
3. Kinderen van 16 jaar en ouder worden wat hun aansprakelijkheid betreft gelijkgesteld met volwassenen.
4. Voor schade door deze oudere kinderen aangericht zijn de ouders of voogden slechts aansprakelijk als ze zelf schuld hebben.
5. Ouders en voogden van kinderen jonger dan 16 jaar zijn verplicht zich tegen wettelijke aansprakelijkheid te verzekeren; kinderen van 16 tot 21 jaar dienen te worden medeverzekerd.
6. Een waarborgfonds wordt ingesteld ten behoeve van personen die benadeeld zijn door kinderen van niet-verzekerde ouders.

## HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 16 mei 1969.

Voorzitter: M. Belpaire.

Raadsheer-verslaggever: M. de Vreese.

Advocaat-generaal: M. Depelchin.

Advocaten: Mrs. Bayart en Van Leynseele.

**Huur van handelshuizen. — Aanvraag tot huurhernieuwing. — Vermelding van de wijze van antwoord. — Vorm.**

*De kennisgeving van de aanvraag tot hernieuwing van*

*een handelshuur moet onder meer, op straffe van nietigheid, uitdrukkelijk vermelden dat de verhuurder zijn met redenen omklede weigering, zijn andere voorwaarden of het aanbod van een derde, op dezelfde wijze, dit is bij gerechtsdeurwaardersexploot of bij aangetekende brief, en binnen drie maanden moet betekenen.*

*De aanvraag die vermeldt dat de verhuurder zal worden geacht met de gevraagde huurhernieuwing in te stemmen bij gemis aan «betekening binnen drie maanden» van zijn met redenen omklede weigering, andersluidende voorwaarden of het aanbod van een derde, voldoet niet aan dat vereiste. Het gebruik van de term «betekening» («notification») kan de vereiste vermelding niet vervangen.*

Stiernet t./ Parminster en Vercruysse.

Gelet op het bestreden vonnis, op 28 oktober 1967 in hoger beroep gewzen door de Rechtbank van eerste aanleg te Brugge;

Over het middel afgeleid uit de schending van artikel 14 vervat in de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten met het oog op de bescherming van het handelsfonds;

doordat het bestreden vonnis de vordering van eiseres, strekkende tot het horen geldig verklaren van haar aanvraag tot huurhernieuwing en dienvolgens tot het bekomen van huurhernieuwing, als ongegrond verwerpt om de reden dat gezegde aanvraag nietig is, en, om aldus te beslissen, ten eerste, het middel van eiseres verwerpt waardoor zij in haar conclusie had laten gelden dat de sanctie van de nietigheid, gesteld bij voormeld artikel 14, alleen slaat op het gemis aan opgave van de voorwaarden waaronder de huurder zelf bereid is de nieuwe huur aan te gaan en niet op het gemis aan vermelding van de wijze waarop en de termijn binnen welke de verhuurder zijn gemotiveerde weigering, andersluidende voorwaarden of het aanbod van een derde mag betekenen, en, ten tweede, hoewel eiseres in haar conclusie had laten gelden dat de aanvraag tot huurhernieuwing niet in sacramentele bewoordingen moet geschieden, dat in die aanvraag het woord «notifier» werd gebruikt, dat dit woord betekent «in de wettelijke vormen laten kennen» en dat aldus de verweerders wisten in welke vorm zij moesten antwoorden, dit middel verwerpt om de reden dat voormeld artikel 14 de uitdrukkelijke vermelding van de bedoelde wettelijke vormen vereist;

terwijl de sanctie van de nietigheid, gesteld bij voormeld artikel 14, alleen slaat op het gemis aan opgave van de voorwaarden waaronder de huurder zelf bereid is om de nieuwe huur aan te gaan;

en terwijl, in alle geval, voormeld artikel 14 niet vereist dat de aanvraag tot huurhernieuwing de uitdrukkelijke vermelding bevat van de vormen waarin de verhuurder dient te antwoorden, zodat, vermits de bewoordingen van gezegde aanvraag van die aard zijn dat zij aan de verhuurder laten weten in welke vormen hij dient te antwoorden, de aanvraag niet als nietig kan worden beschouwd;

Overwegende dat de tweede volzin van lid 1 van art. 14 vervat in de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten met het oog op de bescherming van het handelsfonds luidt als volgt: «de kennisgeving (van de aanvraag tot huurhernieuwing) moet op straffe van nietigheid de voorwaarden opgeven waaronder de huurder zelf bereid is om de nieuwe huur aan te gaan en de vermelding bevatten dat de verhuurder geacht wordt met de hernieuwing van de huur onder de gestelde voorwaarden in te stemmen, indien hij niet op dezelfde wijze binnen drie maanden kennis geeft ofwel van zijn met redenen

omklede weigering van hernieuwing, ofwel van andere voorwaarden of het aanbod van een derde » ;

Overwegende dat uit deze Nederlandse termen van voormelde bepaling, duidelijker dan uit de Franse termen ervan, blijkt dat de sanctie van nietigheid slaat niet alleen op het gebrek aan opgave van de voorwaarden waaronder de huurder zelf bereid is om de nieuwe huur aan te gaan, maar ook op het gebrek aan vermelding dat de verhuurder geacht wordt met de hernieuwing van de huur onder de voorgestelde voorwaarden in te stemmen, indien deze hem niet op dezelfde wijze en binnen drie maanden, kennis heeft gegeven van een met redenen omklede weigering van hernieuwing, andere voorwaarden of het aanbod van een derde ;

Dat hieruit voortvloeit dat voormelde kennisgeving, op straffe van nietigheid, uitdrukkelijk moet vermelden dat de verhuurder zijn met redenen omklede weigering, zijn andere voorwaarden of het aanbod van een derde, op dezelfde wijze, dit is bij gerechtsdeurwaardersexploot of bij aangetekende brief, en binnen drie maanden moet betekenen ;

Overwegende dat uit voormeld artikel 14 volgt dat het niet ter kennis brengen, door de verhuurder, op dezelfde wijze en binnen drie maanden, van voormelde weigering, voorwaarden of aanbod, het vermoeden met zich brengt dat de verhuurder met de hernieuwing van de huur onder de voorgestelde voorwaarden instemt ;

Overwegende dat uit de economie van de wet blijkt dat de wetgever, gelet op de voor de verhuurder strenge gevolgen welke de wet aldus aan het niet naleven van deze pleegvormen en termijn hecht, diezelfde verhuurder bijzonder heeft willen beschermen door de huurder op straffe van nietigheid op te leggen de verplichtingen van de verhuurder, waarvan de niet-naleving voor hem zulke gevolgen zal meebrengen, uitdrukkelijk in zijn kennisgeving te vermelden ;

Overwegende dat het vonnis vaststelt dat de kennisgeving van de aanvraag tot huurhernieuwing ten deze enkel vermeldt dat de verhuurder zal worden geacht met de gevraagde huurhernieuwing in te stemmen bij gemis aan « betekening binnen de drie maanden » van voormelde weigering, andersluidende voorwaarden of aanbod van een derde ;

Dat het vonnis, door hieruit af te leiden dat de kennisgeving van de aanvraag tot huurhernieuwing aan het door voormeld artikel 14 op straffe van nietigheid gestelde vereiste niet voldoet, en door te oordelen dat het gebruik van de term « betekening » (« notification ») de hoger omschreven door de wet uitdrukkelijk vereiste vermelding niet kan vervangen, een juiste toepassing van deze wetsbepaling heeft gemaakt ;

Dat het middel naar recht faalt ;

*Om deze redenen,*

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt eiseres in de kosten.

## HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

12e Kamer. — 15 oktober 1969.

Voorzitter : M. Rutsaert.

Raadsheren : M.M. Terlinck en Caron.

Openbaar Ministerie : M. Van de Vliedt.

Advocaten : Mrs. L. Defosset en L. Seulen.

**Wet op het gebruik van de talen in bestuurszaken. — Rechtstreekse belastingen. — Formulieren van aangifte in de inkomstenbelastingen. — Belastingplichtige gedo-**

**micilieerd in een eentalig taalgebied. — Recht om formulier in andere taal aan te vragen.**

*Het formulier van aangifte dat de belastingplichtige moet invullen en tijdig moet terugzenden, is het formulier dat het bestuur van de rechtstreekse belastingen hem liet geworden.*

*De bij K.B. van 18 juli 1966 gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken bepalen niet in welke taal de formulieren door de centrale diensten langs de gewestelijke dienst ter beschikking van de particulieren behoren te worden gesteld, waaruit volgt dat voor zulkdaige formulieren art. 23 van de grondwet betreffende de vrijheid van talen van toepassing is.*

*Het document voor invulling aan de belastingplichtige door het bestuur toegezonden, is geen akte maar een formulier (impliciete beslissing).*

H. Guillaume t./ Belgische Staat (Ministerie van Financiën)

(Vertaling)\*

Overwegende dat de stelling van de verzoeker als grond voorkomt ;

1. Overwegende dat het formulier van aangifte dat de belastingplichtige moet invullen en tijdig moet terugzenden (art. 212 en 214 Wetboek inkomstenbelastingen), het formulier is dat het bestuur van de rechtstreekse belastingen hem liet geworden (art. 212 en 213 Wb.) ;

dat uit art. 215 van het Wetboek der inkomstenbelastingen, dat aangeeft tot welke dienst de belastingplichtige die geen formulier mocht hebben ontvangen zich moet richten, volgt dat de dienst de taxatiedienst van het amtsgebied is ;

dat verzoeker die te Tervuren woont en die volgens het bestuur het nederlandstalig formulier dat hem per post op 30 april 1964 was opgezonden vóór 15 juni 1964 diende terug te zenden, zich tersecht gewend heeft tot de controleur van belastingen te Tervuren om het franstalig formulier te bekomen waarop hij meende aanspraak te kunnen maken ;

2. Overwegende dat uit de overgelegde stukken blijkt dat de voetstappen die verzoeker op 4 mei 1964 deed en die op 4 juni, bij ter post aangetekende brief werden herhaald, van het begin af stuitten op een vriendelijk, maar principieel verzet, gegrond op de taalwetgeving ;

dat daaruit volgt dat voor zover dit verzet ongegrond is, verzoeker — die steeds verklaard heeft aan zijn verplichting inzake belastingen te willen voldoen — wat door niets wordt tegengesproken — om de te zijnen laste gelegde inbreuk te ontzenuwen, zich kan beroepen op overmacht, welke niet voortspuit uit zijn onvoldoende kennis van het Nederlands maar wel uit de weigering van het bestuur om hem een in de taal zijner keuze gesteld formulier uit te reiken ;

3. Overwegende dat derhalve enkel nog dient nagegaan of de beweringen van verzoeker ten aanzien van de wettekst gegrond zijn ;

dat het van belang ontbloomt is er aan te herinneren dat deze beweringen nog werden herhaald op 14 juni 1964 vermits deze brief niet tot de taxatieambtenaar maar tot de directeur was gericht ; dat deze brief op 15 juni werd

\* In principe worden in het R.W. geen vertalingen van gerechtelijke beslissingen gepubliceerd, doch enkel oorspronkelijk in het Nederlands gestelde rechtspraak. Slechts ten zeer uitzonderlijke titel wordt met tegenwoordig arrest van het principe afgeweken, gezien het belang dat dit arrest biedt voor de toepassing van de taalwetgeving.

afgegeven, dit is buiten de termijn, en dat de wettelijkheid van de verlenging van de termijn van aangifte tot 15 juli 1964, toegestaan door de controleur, betwistbaar is;

a) Overwegende dat wat de taalwetgeving betreft, volgende bepalingen van belang zijn:

- enerzijds, art. 23 van de Grondwet gesteld als volgt: « Het gebruik van de in België gesproken talen is vrij; het kan niet worden geregeld dan door de wet en alleen voor handelingen van het openbaar gezag en voor gerechtszaken;
- anderzijds, volgende artikelen van het koninklijk besluit van 18 juli 1966 houdende coördinatie van de wetten op gebruik van de talen in bestuurszaken:

1. artikel 40, tweede lid: « De berichten en mededelingen die de centrale diensten rechtstreeks aan het publiek richten worden in het Nederlands en in het Frans gesteld. Hetzelfde geldt voor de formulieren die zij zelf ter beschikking stellen van het publiek. In het Duits gestelde formulieren worden, zo nodig, ter beschikking gesteld van het Duitssprekend publiek »;

2. artikel 40, eerste lid: « De berichten en mededelingen die de centrale diensten aan het publiek richten door bemiddeling van de plaatselijke diensten, zijn onderworpen aan de taalregeling die ter zake aan genoemde diensten bij deze gecoördineerde wetten wordt opgelegd. Hetzelfde geldt voor de formulieren die zij, op dezelfde wijze, ter beschikking stellen van het publiek »;

3. artikel 9: « Voor de toepassing van deze gecoördineerde wetten worden onder plaatselijke diensten verstaan, diensten in de zin van artikel 1, § 2, waarvan de werkring niet meer dan één gemeente bestrijkt »;

4. artikel 32, eerste lid: « Voor de toepassing van deze gecoördineerde wetten worden onder gewestelijke diensten verstaan, diensten in de zin van artikel 1, § 2, waarvan de werkring meer dan één gemeente, maar niet het ganse land bestrijkt ».

b) Overwegende dat niet betwist is dat de franstalige en nederlandsstalige formulieren die de belastingplichtigen in staat moeten stellen hun aangifte te doen, niet door de controlediensten worden opgesteld, zelfs niet indien het gewestelijke diensten zijn;

dat zij geredigeerd worden door de centrale diensten (Wb. inkomstenbelastingen, art. 213 en in het bijzonder art. 218), en enkel door bemiddeling van de plaatselijke en gewestelijke diensten ter beschikking van het publiek worden gesteld (in casu, door een gewestelijke dienst);

dat het geval bedoeld bij art. 33, § 1, tweede lid van het K.B. van 18 juli 1966 (opstel van het formulier door de gewestelijke dienst zelf) dus niet in aanmerking komt. Dat daaruit volgt dat het Hof — op straffe van zelf de wetgevende functie uit te oefenen — niet mag vermoeden zoals de Vaste Commissie voor Taaltoezicht in een advies van 24 februari 1966 betreffende een douaneaangelegenheid heeft gedaan, dat de van toepassing zijnde taalregeling dezelfde zou zijn als wanneer het kwestieuze formulier van de gewestelijke dienst ware uitgegaan, d.w.z. door deze dienst werd opgesteld, terwijl in casu de dienst enkel opdracht had te zorgen voor de uitreiking van het formulier; (1)

c) Overwegende dat uit art. 40, eerste lid, van hetzelfde koninklijk besluit voortvloeit dat wanneer de formulieren door bemiddeling van de plaatselijke diensten ter beschikking worden gesteld, deze documenten onderworpen zijn aan de taal die terzake aan genoemde diensten wordt opgelegd;

dat zulks terzake niet het geval is, vermits de ter beschikkingstelling geschiedt door bemiddeling van de controledienst van de belastingen (Tervuren), waarvan niet betwist wordt dat hij een gewestelijke dienst is wiens werkring zich tot verschillende gemeenten uitstrekt, welke

volgens de eerste besluiten van de Belgische Staat zijn: Tervuren, Duisburg, Sint-Stevens-Woluwe, Sterrebeek en Vossem;

dat het feit dat deze vijf gemeenten zich alle in het Nederlandstalig taalgebied bevinden en met geen speciale regeling begiftigd zijn, niet beslissend is voor de oplossing van de zaak die bij het Hof aanhangig is;

dat inderdaad moet worden vastgesteld dat de wet met geen woord rept over de kwestie te weten in welke taal moet worden gesteld de formulieren ter beschikking gesteld van het publiek van bedoelde gemeenten door bemiddeling van een dienst die, zoals de controle van belastingen te Tervuren, een gewestelijke dienst is;

dat ten aanzien van de nauwkeurige omschrijving in de wet van de termen « plaatselijke diensten » en « gewestelijke diensten », niet mag worden vermoed dat de wetgever als plaatselijke dienst heeft willen aanmerken iedere dienst die geen centrale dienst is;

dat dienvolgens, in de zaak die aan het Hof is onderworpen, bij afwezigheid van afwijkende bepaling, dient teruggekeerd tot het beginsel van de vrijheid der talen dat door de eerste zin van art. 23 van de Grondwet wordt verkondigd (in deze zin arrest van 27-1-1954 van de Raad van State, Verzameling blz. 116, nr. 3102), vrijheid die aan de burgers de keuze laat ongeacht de graad hunner kennis van één van de beide landstalen.

*Om deze redenen:*

*Het Hof,*

Rechtdoende op tegenspraak;

Gehoord het verslag van de heer Paul Rutsaert, voorzitter, en op eensluidend advies van de heer Van de Vliedt, advocaat-generaal;

Ontvangt het beroep verklaart het gegrond;

Vernietigt, als onwettelijk, de aanslag ten laste van verzoeker onder art. 523.192 van het dienstjaar 1965, navordering 1964;

Vernietigt eveneens, als onwettelijk, de administratieve boete;

Veroordeelt de Belgische Staat, Ministerie van Financiën, tot terugbetaling aan verzoeker van alle sommen die hij zou hebben betaald op grond van voornoemde uitvoerbare titels;

Veroordeelt de Belgische Staat tot betaling van de verwijlinteressen overeenkomstig art. 308 van het Wetboek der inkomstenbelastingen;

Veroordeelt hem ook tot de kosten.

NOOT. — Volgens het arrest van het Hof van Beroep te Brussel van 15 oktober 1969 kan een belastingplichtige, die in het Nederlands taalgebied gedomicilieerd is, aanspraak maken op de afgifte van een franstalig formulier voor de aangifte zijner inkomstenbelastingen.

Het arrest stelt vast dat de controle van belastingen te Tervuren een gewestelijke dienst is, waarvan het ambtsgebied vijf gemeenten uit het Nederlands taalgebied bestrijkt, nl. Tervuren, Duisburg, Sint-Stevens-Woluwe, Sterrebeek en Vossem.

Volgens het arrest worden de formulieren voor de aangifte van inkomstenbelastingen ter beschikking van de belastingplichtigen gesteld door bemiddeling van de gewestelijke controledienst.

Welnu, aldus het arrest, de bij K.B. van 18-7-1966 gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken regelen wel het geval waarin de gewestelijke dienst de formulieren zelf opstelt (art. 33, § 1, tweede lid), maar maken geen gewag van het geval waarin die dienst de formulieren, die hij van de centrale diensten ontvangt, aan de belastingplichtigen overmaakt.

In laatstgenoemd geval zou dus het algemeen beginsel van de vrijheid van het gebruik der talen (art. 23 Grondwet) van toepassing zijn, wat zou meebrengen dat ieder belastingplichtige die in een eentalig gebied gedomicilieerd is een formulier voor aangifte gesteld in de landstaal die hij verkiest, kan aanvragen.

Het aldus gemaakte onderscheid getuigt van een zeer enge interpretatie en beantwoordt ongetwijfeld niet aan de algemene economie van de wet van 2 augustus 1963 die een verstrakking van de eentaligheid in de twee grote taalgebieden beoogt. Het is immers duidelijk dat wanneer art. 40, eerste lid, van de gecoördineerde wetten uitdrukkelijk bepaalt dat de formulieren, die de centrale diensten door bemiddeling van de plaatselijke diensten ter beschikking stellen van het publiek, onderworpen zijn aan de taalregeling die aan genoemde diensten is opgelegd, eenzelfde regeling moet gelden voor formulieren die door de bemiddeling van gewestelijke diensten, waarvan het ambtsgebied uitsluitend eentalige gemeenten bestrijkt, ter beschikking worden gesteld van de inwoners van deze gemeenten.

Indien de tekst van de gecoördineerde wetten op dat punt een leemte vertoont, komt het de wetgever toe deze bij de eerste gelegenheid te herstellen.

Dat ter zijde gelaten, kan de vraag worden gesteld of het arrest niet op een andere grond faalt. Enkele woorden uitleg zijn hierbij noodzakelijk.

De gecoördineerde wetten maken een onderscheid tussen « formulieren » en « akten ».

Formulieren zijn gedrukte stukken die uit zich zelf geen rechtsgevolgen kunnen voortbrengen. Volgens Van Dale is een formulier « een gedrukte of geschreven vorm die voor een aanvraag, een verklaring, enz., ter invulling wordt gegeven en vand. : stuk papier dat men invullen moet ».

Door « akte » moet worden verstaan ieder stuk dat dient tot vaststelling van een rechtshandeling.

Volgens het arrest van 15-10-1969 is « het formulier van aangifte dat de belastingplichtige moet invullen en tijdig moet terugzenden (art. 212 en 214 Wb. inkomstenbelastingen), het formulier dat het bestuur van de rechtstreekse belastingen hem liet geworden (art. 212 en 213 Wb.) ».

Welnu, het formulier dat de belastingplichtige van de gewestelijke controledienst ontvangt is geen bloot formulier meer. Het vermeldt naam en adres, repertoriumnummer en bovendien de uiterste datum voor terugzending.

Die vermeldingen verlenen aan het zgn. formulier het karakter van een « akte » in de zin van de gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken. Inderdaad, door die vermeldingen heeft het formulier zijn anonimiteit verloren en heeft het rechtsgevolgen: bij niet terugzending van de aangifte binnen de termijn die op het stuk voorkomt kan de taxatieambtenaar de aanslag ambtshalve vestigen.

Art. 33, § 1, vierde lid, van de gecoördineerde wetten bepaalt dat de gewestelijke dienst waarvan de werkring uitsluitend gemeenten zonder speciale regeling uit het Nederlands taalgebied bestrijkt (in casu de controle van belastingen te Tervuren), de « akten die particulieren betreffen stelt in de taal van zijn gebied ». Het voegt er aan toe: « Ieder belanghebbende die er de noodzaak van aantoon, kan de vertaling ervan bekomen onder de in art. 13, § 1, bepaalde voorwaarden ». Een vraag tot vertaling gegrond op die tekst gaf aanleiding tot het arrest van de Raad van State van 20 september 1966, nr. 11.964 (R.W. 1966-67, 1237), dat de betekenis van het woord « noodzaak » onderzoekt.

Het arrest van het Hof dd. 15 oktober 1969 heeft derhalve een verkeerde kwalificatie gegeven aan het stuk.

Door het stuk, dat de taxatiedienst aan de belastingplichtige met het oog op diens aangifte in de inkomstenbelastingen zendt te beschouwen als een gewoon formulier, terwijl dat stuk het karakter bezit ener « akte », berust het

arrest van het Hof op een verkeerde kwalificatie, die tot cassatie aanleiding kan geven.

De aangifte is slechts een van de elementen in de taxatieprocedure. Andere elementen zijn bv. het rectificatiebericht van de controleur, en de aanslag die ter kennis van een belastingplichtige wordt gebracht door het aanslagbiljet. Dat zijn eveneens « akten » in de zin van de gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken en zij moeten derhalve in de taal van het gebied waar de controledienst is gevestigd worden gesteld.

Een dubbel besluit dringt zich dan ook op:

1) in de leemte die in de bij K.B. van 18-7-1966 gecoördineerde wetten voorkomt betreffende de formulieren verstrekt door bemiddeling van gewestelijke diensten dient door de wetgever te worden voorzien;

2) het arrest van het Hof van beroep te Brussel dd. 15 oktober 1969 is vatbaar voor voorziening in cassatie. Het komt de bevoegde administratie toe de voorziening in te dienen op grond van de schending van de bij K.B. van 18 juli 1966 gecoördineerde wetten die van openbare orde zijn. Het lijdt geen twijfel dat de bevoegde minister daartoe zal besluiten. We staan hier voor een principiële beslissing welke blijkbaar afwijkt van de heersende opvattingen en dan ook in het belang van de eenheid van de rechtspraak aan het Hof van Cassatie behoort te worden overgelegd.

E. O.

(1) De oorspronkelijke Franstalige tekst luidt: « Ce qui implique qu'il n'est pas possible à la Cour — à moins de faire elle-même œuvre de législateur — de présumer, ainsi que le fit le 24 février 1966 la Commission permanente de contrôle linguistique dans un avis rendu en matière douanière, déposé par l'Etat (p. 3), que le régime linguistique applicable est celui qui l'eut été si le formulaire litigieux avait émané du service régional, c'est-à-dire été créé par ce service, mandaté seulement pour en assurer la distribution ».

## HOF VAN BEROEP TE GENT

3e Kamer. — 16 oktober 1969.

Voorzitter: M. Van Mallegheem.

Raadsheren: MM. Moerenhout en Dujardin.

Op. Min.: M. Vanhoudt.

Advocaten: Mrs. De Rouck, De Pelsmaeker, Smets en De Troyer.

**Aansprakelijkheid.** — Geneesheer. — Vergissing. — In diagnose. — Geen gebrek aan zorgen. — Niet aansprakelijk.

*Een verkeerde diagnose vanwege een geneesheer levert niet het bewijs van een gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg.*

*Nierstenkolieken kunnen vrij gemakkelijk met een crisis van appendicitis verward worden. Wanneer de geneesheer de patiënt goed onderzocht en verzorgd heeft, is de vergissing die hij begaat in een geval van moeilijke diagnose geen aanleiding om hem aansprakelijk te stellen voor de gevolgen van het overlijden van de patiënt.*

Dr. G... t./ Op. Min.

Verdacht van: te N., tijdens de periode gaande van 14 tot 19 maart 1967:

De eerste: Door gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg, maar zonder het oogmerk om de persoon van een ander aan te randen, onopzettelijk de dood van Timmermans Etienne Julien te hebben veroorzaakt.

De tweede: Gedagvaard als burgerrechtelijk aansprakelijke partij over G., zijn aangestelde.

Daaraan schuldig verklaard, aannemende verzachtende omstandigheden spruitende uit de afwezigheid van veroordelingen, werd, op tegenspraak, de beklaagde veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijftien dagen, met gewoon uitstel van drie jaar, en een geldboete van tweehonderdvijftig frank, vermeerderd met 190 deciem en aldus gebracht op vijfduizend frank of een vervangende gevangenisstraf van twee maand, en tot de gerechtskosten begroot op 23.555 frank, invorderbaar bij middel van lijfswang van een maand;

De kosten van dagvaarding van tweede gedaagde werden niet ten laste van de beklaagde gelegd;

Tweede gedaagde werd buiten zaak gesteld, kosten van dagvaarding ten laste van de Staat;

De teruggave werd bevolen van het inbeslaggenomen overtuigingsstuk nummer 354/67 aan de instelling waar het inbeslaggenomen werd;

#### Op burgerlijk gebied:

Eerste beklaagde werd verwezen om te betalen aan de burgerlijke partijen:

- S.D. in eigen naam de som van 1.293.500 frank;
  - S.D. q.q. de som van 120.000 frank;
  - T.L. de som van 25.000 frank;
  - R.M. de som van 25.000 frank;
  - T.S. de som van 5.000 frank;
  - T.U. de som van 5.000 frank;
- al deze bedragen te vermeerderen met de vergoedende interesten vanaf 18 maart 1967 tot 24 mei 1968, de gerechtelijke interesten en de kosten;

Het meer gevorderde werd afgewezen als ongegrond;

De Rechtbank verklaarde zich onbevoegd om te beslissen over de vordering van de burgerlijke partijen tegen tweede gedaagde, deze laatste buiten zaak gesteld zijnde en verwees de burgerlijke partijen desaangaande in de kosten van hun vordering.

Bij vonnis der Rechtbank van eerste aanleg te Oudenaarde, correctionele Kamer met drie Rechters, gedagtekend 24 mei 1968 waarvan de beklaagde en het Openbaar Ministerie de 30 mei 1968 hoger beroep hebben ingesteld;

Overwegende dat de beklaagde en het Openbaar Ministerie tijdig en in rechtsgeldige vorm hoger beroep hebben ingesteld tegen het vonnis van de correctionele rechtbank te Oudenaarde dd. 24 mei 1968; dat het incidenteel hoger beroep van de burgerlijke partijen regelmatig is naar de vorm;

Overwegende dat de beklaagde, die de lijkschouwing had bijgewoond maar nog geen kennis had van de expertise van de HH. Prof. Thomas en Van Hecke, in zijn brief dd. 19 april 1967 aan de Onderzoeksrechter (st. 20) terecht aanstipt dat de wetsdokters op basis van positieve na de dood vastgestelde feiten vertrekken, terwijl de geneesheer rekening hoeft te houden met de kliniek, de reacties van de patiënt en zijn reacties op de medicatie;

Overwegende dat een verkeerde diagnose nog niet het bewijs levert van een gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg van de geneesheer;

Overwegende dat de HH. Prof. Thomas, Van Hecke en Bertrand de mening zijn toegedaan dat de beklaagde door gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg de dood van Timmerman Etienne heeft veroorzaakt;

Overwegende dat anderzijds Dokter Millekam (st. 44, 76, 77 en 78) en Prof. Gregoir (st. 55) voorhouden dat ter zake de vergissing in de diagnose uit te leggen was en niet wijst op een gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg; dat het uittreksel van het boek « Urologie Chirurgicale » van Jean Cibert en Jean Perrin (st. 46) vermeldt dat de

verwarringen van niersteenkoliëken met appendicitis niet uitzonderlijk zijn; dat de HH. Prof. De Moor, Van der Linden, Vandenbroucke en Smets, na grondig het dossier te hebben ingestudeerd, van oordeel zijn dat Dokter G. de patiënt goed verzorgd en onderzocht heeft, dat een gebrek aan zorgen hem dus niet ten laste kan gelegd worden, dat hij volledig kompetent was om al deze onderzoeken te verrichten en dat hem niet als fout kan aangerekend worden dat hij in dit geval de juiste diagnose niet heeft gesteld; dat Prof. Smets zijn breedvoerig gemotiveerd verslag besluit met de volgende zin: « Timmermans werd het ellendig en zeer te betreuren slachtoffer, niet van zijn geneesheren (huisdokter en chirurg) maar wel van zijn aandoening die een der bedrieglijkste is en die ongelukkiglijk zo dikwijls miskend wordt »;

Overwegende dat uit dit alles blijkt dat op zijn minst een ernstig twijfel voorhanden is nopens het bestaan van een gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg in hoofde van de beklaagde;

Overwegende dat de vrijspraak van de beklaagde voor gevolg heeft dat L., die gedagvaard werd als burgerlijk verantwoordelijke, buiten zaak dient gesteld te worden en dat het Hof onbevoegd is om uitspraak te doen nopens de eis van de burgerlijke partijen;

#### Om deze redenen,

#### Het Hof, rechtdoende op tegenspraak;

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935, en artikelen 191 en 211 van het Wetboek van Strafvordering, al deze wetsbepalingen door de heer Voorzitter ter terechtzitting van heden aangeduid;

Verklaart de hogere beroepen ontvankelijk en erop wijzende:

Doet het bestreden vonnis teniet en opnieuw wijzende:

Ontslaat de beklaagde van de vervolging en stelt L. buiten zaak;

Verklaart zich onbevoegd om uitspraak te doen nopens de eis van de burgerlijke partijen;

Laat de kosten van de beide aanleggen gevallen aan de zijde van het Openbaar Ministerie ten laste van de Staat;

Zegt dat de burgerlijke partijen hun eigen kosten van de beide aanleggen zullen moeten dragen.

## Perikelen Gerechtelijk Wetboek

*Wij ontvingen van de heer Hoofdgriffier van het Vrederecht te Ekeren het hieronderstaand schrijven:*

\* \* \*

Mijne Heren,

Gelieve hierbij reeds enkele kwesties te vinden, geput uit de ondervinding.

1. Op 1 oktober 1970 worden sommige vrederechten opgeheven, andere veranderen van standplaats en andere krijgen ingrijpende veranderingen in hun grondgebied. In dezelfde maand oktober: gemeenteraadsverkiezingen. Het geeft de indruk dat het Ministerie van Justitie niet weet dat er in oktober 1970 gemeenteverkiezingen zijn en dat daartegenover het Ministerie van Binnenlandse Zaken niet weet welke veranderingen er in de rechtsgebieden op hetzelfde tijdstip moeten komen. Coördinatie bij de administraties ???

2. Dagvaardingen, vonnissen enz. moeten niet het « beroep » van partijen vermelden; de uitgiften echter wel. Wanneer komt daar verandering in?



3. Voor wanneer een verduidelijking van het wetboek: wat is er nu van toepassing voor de vrederechten en wat niet? (denk b.v. aan de organisatie van de rollen, die in een vrederecht niet bestaat en waar zelfs de druksels die aan de vrederechten door het departement geleverd worden « Kamers » vermelden) ...

Deze drie punten in afwachting dat er nog andere volgen.

Met oprechte hoogachting,

## BALIELEVEN

### Conferentie der Jonge Balie te Mechelen.

#### Openingszitting.

Op zaterdag 15 november jl. hield de Conferentie der Jonge Balie bij de Rechtbank van Eerste Aanleg te Mechelen haar openingzitting. Voorzitter Wilfried Neefs leidde Professor E. Leemans in als openingsredenaar, in zover dit nog nodig was. Een indrukwekkend curriculum vitae van de Commissaris-Generaal der Leuvense Alma Mater werd de aanwezigen immers reeds bezorgd in een palmares. Alleen reeds de personaliteit van de uitgenodigde spreker was van aard om de grootste aandacht van de toehoorders op te eisen voor zijn onderwerp: « Revolutie aan de Universiteit? »

Om uiteindelijk bevestigend te antwoorden op deze vraag ontleedde de redenaar de beroering die heerst in de 4 geleidingen van de Leuvense Universiteit: de studenten, het academisch, het wetenschappelijk, en het administratief en technisch personeel. Die beroering behelst voornamelijk de gezagscrisis als tijdsfenomeen, het streven en bereiken der machtsoverdracht door het Kerkelijk gezag in handen van de academici zelf, het zoeken naar nieuwe formules voor de research, de eisen betreffende het personeelsstatuut, de enorme moeilijkheden bij het voeren van een doelmatig beleid voor de gigant die de universiteit als gemeenschap geworden is, enz. Bovendien is er het communautaire probleem, dat echter totaal ondergeschikt is in de ganse, zelfs Leuvense, problematiek. Enkel naar buiten uit lijkt de taalkwestie primordiaal.

De socioloog Leemans komt dikwijls aan bod waar hij betoogt dat de « revolutie » tegen bestaande structuren zich niet alleen op universitair niveau afspeelt, doch ook in de ganse gemeenschap overal ter wereld kan worden waargenomen. Dat hierbij het aantal revolterenden een minderheid vormt is niet ongewoon. Zelfs in een gerechtvaardigde strijd is het steeds een minderheid die ageert, en een meerderheid die stilzwijgend goedkeurt en volgt. Daarbij is het opvallend dat het de beste en de verstandigste studenten zijn die tot die minderheid behoren.

Interessant wijdde hij uit over de Leuvense beleidsmoeilijkheden, niet alleen op administratief-technisch gebied, doch ook in verband met de soms absurde consequenties van de zogenaamde democratie-inspraak. De Belgische Universitaire Gemeenschap steekt beschamend af tegen buitenlandse toestanden qua budgetering en organisatie. De Belgische wetgever en zijn regeringen hebben zich nu eenmaal te laat aan het hoger onderwijs geïnteresseerd, omdat dit steeds in veel grotere mate in handen was van het vrije initiatief dan van het Rijk. Nu is er nog slechts een begin van interesse.

Ja, er is een revolutie, en er zal van kunnen gezegd worden dat zij nodig en heilzaam was.

In zijn wederwoord poneerde de Heer Stafhouder Maerten te contesteren tegen een jarenlange traditie van openingzittingen. Hij wenste inderdaad geen persoonlijke kritiek uit te brengen tegen de aanhooorde rede, niet zozeer

omdat de tekst hem voorafgaandelijk niet bekend was, maar vooral omdat hij zich terzake onbevoegd verklaarde. Bovendien wenste hij dit jaar niet de pretentie te hebben de tolk te zijn van de toehoorders in hun kritiek en vragen. Na de voorzitter te zijn bijgetreden waar deze had bevestigd dat Mechelen na de invoering van het gerechtelijke wetboek inderdaad de snelste Rechtbank van het land is, o.m. dank zij een uitstekende verstandhouding tussen magistratuur, griffie en balie, sprak de Heer Stafhouder het, hoewel traditioneel, bemoedigend woord tot de stagiaires.

Op de binnenkoer van Margaretha's residentie werden wij dan, op weg naar de troonzaal voor de receptie, vergast op het Thebaanse Kwartet. Een nieuwe breuk in een lange traditie van Mechelen, welke echter door eenieder ten zeerste op prijs werd gesteld.

Een stijlvolle receptie besloot deze leerrijke en aangename namiddag.

L.D.

### Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie van het Hof van Beroep te Brussel.

#### Plechtige openingszitting.

Op vrijdag 21 november 1969 heeft het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel haar nieuw werkjaar plechtig ingezet.

De openingsvergadering stond onder het voorzitterschap van Mr. Croes, die de talrijke gasten, waaronder Minister Vranckx en de koninklijke commissaris de heer Krings, in een gevatte rede welkom heette.

De openingsredenaar Mr. Paul Bauters, die handelde over « Kontestatair onbehagen: onthulling van een rechtsloos universum? », wist vlug de volle aandacht van zijn toehoorders te krijgen wanneer hij op een zeer fijngestigte en scherpe wijze de afstand aantoonde die heerst tussen de huidige sociale structuren en het sombere schij'derij van Malléry dat in de bibliotheek van het Gerechtshof prijkt. Hij hield een warm pleidooi voor de rechtszoekende die machteloos staat tegenover de demon van de administratie, heerser over een wereld die niet langer meer tot de verbeelding van Kafka behoort. De spreker constateerde ook het fictieve karakter van het wettelijk vermoeden dat ieder burger geacht is de wet te kennen. Hij noemde dit een patente leugen en verwees naar een zeer pertinente uitspraak van de Minister van Justitie die zei: « de advocaat mag zich vergissen, de rechter in beroep en zelfs het Hof van Cassatie mogen zich vergissen, alleen de rechtszoekende mag zich niet vergissen en dat kan hem duur te staan komen. » Dit vermoeden dat op een loutere fictie gebaseerd is, eist een onverbiddelijke integratie van de rechtsonderhorige, en berooft hem van zijn geestelijke vrijheid: iets dat heel wat kunstenaars — de enkelingen bij uitstek — reeds hebben moeten ondervinden.

Mr. Bauters heeft zeer goed doen aanvoelen dat er een steeds grotere discrepantie is ontstaan tussen de heersende rechtsprincipes — die dateren van de vorige eeuw, en die als uitsluitend oogmerk de verdediging van een bepaalde groep hadden — en de huidige dynamische samenleving waarin de creativiteit de eerste vereiste is.

Aan dit creatief rechtsbewustzijn schijnen we nog niet toe te zijn in een staat waar « het openbaar ministerie de rol van de boetepredikant heeft overgenomen ». Ons enig heil ligt volgens deze authentieke spreker in de revolutie der eenzamen, in een constructieve contestatie. Om aan te tonen dat de rechtswereld toch niet zo statisch is en er al heel wat aan het veranderen is, sprak de heer

stafhouder de vlaamse conferentie in het frans toe.

Nadien volgde een geslaagde receptie aangeboden door Mr. Croes. De avond werd luisterrijk besloten met het traditionele banket.

Eddy Van Vliet.

### Conferentie der Jonge Balie te Leuven.

De conferentie der Jonge Balie zal haar plechtige openingszittingsvergadering van het gerechtelijk jaar houden op zaterdag, 6 december a.s. te 15 uur, in de zaal van de Burgerlijke Rechtbank, Gerechtsgebouw te Leuven.

De openingsredenaar is Mr. Luc Willemarck, die zal spreken over « Hedendaagse Rechtsfilosofie ».

## INGEZONDEN

### Onrechtmatig gebruik van luchtvaartuigen.

*Naar aanleiding van de bijdrage die onder hierbovenstaande titel in ons weekblad verscheen, ontvangen wij hieronderstaand schrijven :*

\*\*\*

Hooggeachte Collega,

Ik neem kennis van de tekst « onder de leiding van Dr I.H.P.H. Diederiks-Verschoor vervaardigd » in het R.W. gepubliceerd (1969-1970, Kol. 545 en vg.)

Het zou natuurlijk te gemakkelijk zijn een reeks onnauwkeurigheden of vergissingen aan een groep ijverige studenten te verwijten, dan wanneer zij waarschijnlijk niet over een volledige documentatie beschikken.

Enkele opmerkingen schijnen mij nochtans nuttig :

1. Kol. 548 in fine :

Men moet ook rekening houden met de wet van de staat waarin het luchtvaartuig landt.

De Cubaanse wet wordt niet vermeld.

2. Kol. 549, in fine :

Waar kan men de tekst vinden van de Overeenkomst tussen de V.S.A. en Cuba... indien deze overeenkomst degelijk gesloten werd.

3. Kol. 550, in medio :

De V.S.A. hebben niet alleenlijk het Verdrag van Tokio ondertekend, doch ook geratificeerd. Bovendien zijn de V.S.A. de 12de Staat die zijn oorkonde van ratificatie neerlegde (op 3 september 1969), zodat het Verdrag op 4 december 1969 van kracht wordt. Het wordt bovendien eerstdaags door België goedgekeurd.

4. Kol. 551, al. 1 :

De IFALPA Boycot zou in het EL AL geval « goed gewerkt » hebben. Zo ik mij niet vergis, werd de boycot nooit van kracht (cf kol. 550 : « dreigen met boycot »).

\*\*\*

Dan wanneer een (te) grote aandacht aan de werkzaamheden van de vakbond der piloten gewijd werd, vergeten de auteurs te melden :

a) de resolutie van de International Law Association (Buenos-Aires, augustus 1968) ;

b) de resolutie van de algemene vergadering van de International Civil Aviation Organization (Buenos-Aires, september 1968) ;

c) de talrijke tussenkomsten van de International Air Transport Association, o.a. van het Juridisch Comité van deze internationale vereniging ;

d) de recente werkzaamheden van het sub-comité van

het Juridisch Comité van de ICAO, dat een ontwerp-verdrag opgesteld heeft betreffende de onrechtmatige ontvreemding van luchtvaartuigen, in september - oktober 1969, hetwelk door IATA gesteund wordt, en in februari 1970 aan het Juridisch Comité van de ICAO voorgelegd zal worden ;

e) het ontwerp-resolutie aan de huidige algemene vergadering van de UNO door Nederland voorgesteld en door België gesteund.

\*\*\*

Wat de bestraffing van de daden van « Hi-Jacking » in Belgisch recht betreft, moet men de aandacht vestigen op art. 30 en 30bis van de wet van 27 juni 1937 betreffende de regeling der burgerlijke luchtvaart (zoals gewijzigd door de wet van 7 juni 1963) en op art. 461 al. 2. S.W.B. (zoals gewijzigd door de wet van 25 juni 1964).

\*\*\*

Deze opmerkingen hebben slechts tot doel de gepubliceerde bijdrage aan te vullen.

Met eerbiedige gevoelens,

Roger R. NYS,  
Docent aan de V.U.B.

## MEDEDELINGEN

### Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius Antwerpen. Rijksuniversitair Centrum Antwerpen.

#### De Havenbedrijvigheid in Mutatie.

##### Postuniversitair programma Vervoer en Haven.

Het gehele vervoerapparaat kent thans een zeer snelle evolutie, die misschien wel als een revolutie kan bestempeld worden. Ook de havenbedrijvigheid is in volle « mutatie ».

De evolutie raakt ook onze bedrijven. Nieuwe kansen worden ons geboden ; er schuilen echter ook tal van gevaren in.

In een nieuw seminarie wil het Postuniversitair Programma Vervoer en Haven de aandacht vestigen op deze verschijnselen. Het is er vooral om te deon hun weerslag op de havenbedrijven, hun structuren, functies en activiteiten te ontleden.

Een objectieve diagnose kan verhelderend werken, lichtpunten en mogelijkheden naar voren brengen, maar ook wijzen op knelpunten en schaduwzijden.

Onze haven en onze havenbedrijven moeten in en door de mutaties heen hun plaats in de vervoerwereld niet enkel behouden en beschermen, maar verstevigen en uitbreiden.

Prof. Ir. J. Vrebos,  
Voorzitter.

Prof. L. Baudez,  
Ondervoorzitter.

#### Programma van het Seminarie.

Dinsdag 9 december 1969 :

##### Mutaties in functies en bedrijven.

9.30 u. : Inleiding door Prof. Ir. J. Vrebos, Voorzitter van het programma. — Mutaties in zeevervoer en havenbedrijvigheid door Prof. L. Baudez, Docent aan de Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius.

14.30 u. : Mutaties in de havenbedrijven door H. Verhulst, Voorzitter van de Unie der Stouwers-Vergunninghouders aan de haven van Antwerpen.

Woensdag 10 december 1969

*Mutaties in de goederen- en documentenbehandeling.*

9.30 u.: Mutaties in de goederenbehandeling door J. Dierckx, Beheerder - Hoofddeken N.V. Hessennatie - Neptunus.

14.30 u.: Mutaties in de documentenbehandeling door A. De Laet, Directeur bij Agence Maritime Freyman en Van Loo. — Slotwoord door Prof. Ir. J. Vrebos.

*Praktische gegevens.*

Bestemd voor: Topverantwoordelijken uit havenbedrijven of hun directe medewerkers.

Inschrijvingen: De inschrijvingskaart vóór 5 december 1969 terugsturen. Het aantal deelnemers is beperkt.

Kosten: 3.000 fr. per deelnemer (inclusief maaltijden en documentatie), te storten op postrekening 844.92 van het Instituut voor Postuniversitair Onderwijs, Antwerpen.

Plaats: Instituut voor Postuniversitair Onderwijs van de Universitaire Faculteiten St.-Ignatius, Kipdorp 19, Antwerpen 1.

Datum: Dinsdag 9 december 1969, woensdag 10 december 1969, telkens van 9.30 u. tot 17.30 u.

Inlichtingen: Instituut voor Postuniversitair Onderwijs van de Universitaire Faculteiten St.-Ignatius, Kipdorp 19, Antwerpen 1. - Tel. (03) 31.94.20.

## TIJDSCHRIFTEN

**Tijdschrift voor Sociale Wetenschappen**, jg. 1969 - nr. 3.

Deweirdt E., Op weg naar een Europese kapitaalmarkt: Euro-obligaties? — Van Herbruggen C., Ontstaan en ontwikkeling van de nationale economische begroting in België. — Manniche E. en Holstein B.E., Huwelijk met de eerste seksuele partner?

**Nederlands Juristenblad**, jg. 1969 - nr. 40.

Dassen J.H.M., De grondslag van het onderhoudsrecht krachtens huwelijk mede in verband met de herziening van het echtscheidingsrecht. — Bloembergen A.R., Alimentatie-overeenkomsten in het herziene echtscheidingsrecht. — Beschikbaarstelling van gegevens, verkregen bij strafrechtelijk onderzoek. — Van Leuven G., Een nieuwe aanval op de dagvaarding. — Slagter W.J., Vergelijkende reclame en veroordeling tot publikatie van een vonnis.

**Weekblad voor Privaatrecht, notaris-amt en Registratie**, jg. 1969 - nr. 5061.

Steehan F.J.L.M., Bijzondere rechten van de langstlevende echtgenoot in het Nieuw Burgerlijk Wetboek (II, slot). — Gerbrandy S., Overzicht der Nederlandse Rechtspraak: Zakenrecht (III).

**nr. 5062**

Klein W.M., Stilzwijgende aanvaarding onder het voorrecht van boedelbeschrijving (I). — de Gavere E.C., Verschil tussen aanwijzing en transportakte. — Gerbrandy S., Overzicht der Nederlandse rechtspraak: Zakenrecht (IV).

**nr. 5063**

Kleyn W.M., Stilzwijgende aanvaarding onder het voorrecht van boedelbeschrijving (II, slot). — Gerbrandy S., Overzicht van de Nederlandse rechtspraak: Zakenrecht (V, slot).

**Sociaal Economische Wetgeving**, jg. 1969 - nr. 10.

Lando Ole., Het kartelrecht van de Scandinavische lan-

den. — Audretsch H.A.H., Vraagtekens voor Europees recht. De devaluatie van de Franse frank per 11 aug. 1969 en de gevolgen voor de gemeenschappelijke landbouwmarkt. — Patijn S., De financiering van de Gemeenschap: De tweede poging van de Commissie.

**Advocatenblad**, jg. 1969 - nr. 10.

Rottinghuis J.H.B., De balie staat peremtoir. — Wichers Hoeth L., Ten aanzien van de kritiek van Mr. Rottinghuis. — Het maagdenhuisproces, brief van de algemene raad aan de Minister van Justitie. — Frielink A.B., De toekomst van de intellectueel en de computer. — Van Marwijk Kooy B., Automatisering ten dienste van de rechtspraktijk. — Palstra J.Th., Het computerproject « goede vrouw »; ervaringen en conclusies. — Baron van der Feltz F., Vrijheid van dienstverlening in de E.E.G.

**Tijdschrift voor Vennootschappen, Verenigingen en Stichtingen**, jg. 1969 - nr. 11.

Maschhaupt J.H., Misbruik van voorwetenschap. — Drielsma H.A., Op het grensgebied van werkelijke en gefingeerde inbreng van onroerende zaken in een naamloze vennootschap. — Kingma J., Vennootschapscommissarissen vertellen (II).

**Journal des Tribunaux**, jg. 1969 - nr. 4677.

Constant J., Le procureur général Jean Joseph Raikem.

**nr. 4678.**

Kebers A., Arriération mentale et minorité prolongée.

**Annales de droit**, jg. 1969 - nr. 3.

Maroy P., L'arrêt de Strasbourg du 23 juillet 1968. — Poupart J.M., L'utilisation d'armes à feu par les membres des forces de police en cas d'attentat à main armée. — Verheyden-Jeanmarkt N., L'utilisation des briques translucides et la réglementation relative aux jours.

**Revue Générale des Assurances et des Responsabilités**, jg. 1969 - nr. 8.

Fagnart L., La responsabilité du fait des microbes.

**Revue Pratique du Notariat Belge**, jg. 1969 - nr. 2560.

Watelet P., Le Code judiciaire et les saisies immobilières.

**Europees Vervoerrecht**, jg. 1969 - nr. 5.

Wijffels R., Gevaarlijke goederen over de weg.

**Rechtspraak der Haven van Antwerpen**, jg. 1969 - nr. 7-8.

Rechtspraak.

**Répertoire Fiscal**, jg. 1969 - nr. 7-8.

Schauss L., La réforme fiscale luxembourgeoise du 4 décembre 1967.

**Mouvement Communal**, jg. 1969 - nr. 11.

Vanstraelen C., Aperçu de la jurisprudence du Conseil d'Etat relative aux fabriques d'église. — Dethier R., La formation continue des dirigeants administratifs des collectivités régionales et locales. — Hourticq J., En France: les agglomérations nouvelles. — Empain J., L'utilisation des ordinateurs par les autorités régionales et locales.

**Cahiers de Droit Européen**, jg. 1969 - nr. 4.

Van Lint R., L'égalité des rémunérations entre les travailleurs masculins et les travailleurs féminins pour un même travail.

**Recueil Dalloz Sirey** (Paris), jg. 1969 - nr. 37.

Saint-Jours Y., Du principe de l'autorité de la chose jugée au criminel en matière de faute inexcusable.